

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงขอเสนอสาระสำคัญ ตามลำดับดังนี้

1. โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
 - 1.1 ความเป็นมาของโครงการ
 - 1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้
 - 1.3 องค์ประกอบสำคัญของโรงเรียนต้นแบบส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
2. โรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนแกนนำส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
 - 2.1 ความหมายของโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนแกนนำส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
 - 2.2 ความเป็นมาของโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนแกนนำส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
 - 2.3 เกณฑ์การประเมินโรงเรียนต้นแบบส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
3. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน
4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนแกนนำ
 - 4.1 ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน
 - 4.2 ด้านผู้บริหารสถานศึกษา
 - 4.3 ด้านความสามารถของบุคลากรแกนนำ
 - 4.4 ด้านการทำงานเป็นทีม
 - 4.5 ด้านทรัพยากรเพื่อการดำเนินโครงการ
 - 4.6 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน
 - 4.7 ด้านสภาพแวดล้อม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

1. ความเป็นมาของโครงการ

กระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำโครงการ “ปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้” เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุ 48 พรรษา ขึ้นในปีพ.ศ.2546 และเป็นปีที่มีความสำคัญต่อกระทรวงศึกษาธิการอยู่ 2 ประการ คือ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 ก, หน้า 2)

ประการแรก เป็นมงคลวโรกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุ 48 พรรษา ใน พ.ศ. 2546 พระองค์ทรงพัฒนาการศึกษาของชาติอย่างต่อเนื่องทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ ตามอัธยาศัย และตลอดชีวิต ครอบคลุมมิติทั้งวิชาการ คุณธรรม จริยธรรม และศิลปวัฒนธรรม ครอบคลุมผู้เรียนทุกกลุ่มในสังคม ไม่ว่าจะเป็นผู้ด้อยโอกาส ผู้ยากไร้ ผู้พิการ ที่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ฯลฯ พระอัจฉริยภาพของพระองค์ส่วนใหญ่ได้มาจาก “ การอ่านและการเรียนรู้ตลอดชีวิต และวิริยะอุตสาหะ ตลอดจนพระวินัยในการจัดแบ่งเวลา” จนกล่าวได้ว่าพระองค์ทรงเป็นแบบอย่างให้แก่ครู อาจารย์ เด็ก และเยาวชนไทยครบทุกด้าน

ประการที่สอง พ.ศ.2546 เป็นปีแรกที่ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการมีพันธกิจสำคัญในการให้ประชากรได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานและมีโอกาสได้เรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อเพิ่มความสามารถในการพึ่งตนเองและการพัฒนาคุณภาพชีวิต และส่งเสริมให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข รักการเรียนรู้พึ่งตนเองได้ บนพื้นฐานของความเป็นไทย ในการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้นต้องบูรณาการการเรียนอย่างสมดุลรอบด้าน ดังนั้น ในปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ กระทรวงศึกษาธิการได้เน้นการส่งเสริมการพัฒนา การจัดการเรียนการสอนทั้งในระดับโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ

ด้วยในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2552 มีมติเห็นชอบให้การส่งเสริมการอ่านเป็นวาระแห่งชาติเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้

1. กำหนดให้การอ่านเป็นวาระแห่งชาติ
2. กำหนดให้วันที่ 2 เมษายน ของทุกปี ซึ่งเป็นวันคล้ายวันพระราชสมภพของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นวันรักการอ่าน
3. กำหนดให้ปี 2552 - 2561 เป็นทศวรรษแห่งการอ่านของประเทศ
4. กำหนดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมการอ่านเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นกลไกขับเคลื่อนการส่งเสริมการอ่านให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม โดยได้กำหนดเป้าหมายในการดำเนินการ เพื่อให้คนไทยได้พัฒนาความสามารถในการอ่านและการรู้หนังสือ ภายในปี พ.ศ.2554 ดังนี้ 1) ประชากรวัยแรงงานที่เป็นผู้รู้หนังสือในระดับใช้งานได้ในชีวิตประจำวัน เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 97.21 เป็นร้อยละ 99 2) ประชากรไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป ที่สามารถอ่านออก

เขียนได้มีเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 92.64 เป็นร้อยละ 95 3) ค่าเฉลี่ยในการอ่านหนังสือของคนไทย เพิ่มขึ้นจากปีละ 5 เล่ม เป็นปีละ 10 เล่มต่อคน 4) แหล่งการอ่านได้รับการพัฒนาคุณภาพและเพิ่มจำนวนให้สามารถจัดบริการได้ครอบคลุมทุกตำบล/ชุมชน อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ และ 5) การสร้างภาคีเครือข่ายการอ่านเพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่านและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ 3 ด้านหลักในการผลักดันให้การส่งเสริมเป็นวาระแห่งชาติเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ 1) การพัฒนาคนไทยให้มีความสามารถในการอ่าน โดยณรงค์การอ่านเขียนภาษาไทย ปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภาษาไทย รวมทั้งบริหารจัดการและสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านของคนไทย 2) พัฒนาคนไทยให้มีนิสัยรักการอ่าน โดยปลูกฝังและสร้างทัศนคติคนไทยให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการอ่านหนังสือและสื่อทุกรูปแบบ ส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการเป็นภาคีเครือข่ายส่งเสริมการอ่าน และกำหนดมาตรการจูงใจให้ภาคีเครือข่ายร่วมส่งเสริมการอ่านในสังคมไทย 3) สร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมในการส่งเสริมการอ่าน โดยแสวงหาภาคีเครือข่ายในการเสริมสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม พัฒนาและเพิ่มจำนวนแหล่งการเรียนรู้ให้สามารถจัดบริการได้ครอบคลุมทุกตำบล/ชุมชน อย่างทั่วถึง ทันสมัย และมีคุณภาพ เพื่อให้การอ่านเป็นที่น่าสนใจมากขึ้น โดยจะกำหนดกิจกรรมต่างๆ ให้ปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจน อาจมีการเพิ่มเติมองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เข้ามาเป็นคณะกรรมการร่วมงานในโครงการส่งเสริมการอ่านเพิ่มขึ้น เพื่อให้ทุกฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของโครงการปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้

1. เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในโอกาสทรงเจริญพระชนมายุ 48 พรรษา
2. เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
3. เพื่อเสริมสร้างปลูกฝังจิตสำนึกของคนไทยให้เกิดความตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญของการอ่านและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งในส่วนปัจเจกบุคคล ชุมชน และสังคม โดยเน้นให้ตระหนักว่า “การอ่าน คือ เส้นทางสู่ความสำเร็จ”
4. เพื่อสนับสนุน สร้างเสริม และปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน รวมทั้งเผยแพร่ สร้างเสริมความรู้ วิธีการที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอ่านและการเรียนรู้ในกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม
5. เพื่อสร้างเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการอ่านและการเรียนรู้ในทุกกลุ่มเป้าหมาย
6. เพื่อสนับสนุนสร้างเสริมการรับรู้อย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับ “ปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้” ในกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม

นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมในปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ เป็นการรวมพลังกันทั้งชาติ เพื่อปลูกฝังให้เด็กไทยรักการอ่านหนังสือและสรรค์สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยจัดกิจกรรมทั้งในระดับโรงเรียน ในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับโรงเรียน ดังนี้

ระดับโรงเรียน มีการดำเนินการจัดกิจกรรมที่ช่วยให้โรงเรียนใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในปีการศึกษา 2546 บรรลุสู่เป้าหมายแห่งคุณภาพ โดยจัดโครงการ “วางทุกงาน อ่านทุกคน” วันละอย่างน้อย 15 นาที และกำหนดจัดกิจกรรมอื่นๆ อย่างหลากหลายตลอดปี โดยกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดมาตรการส่งเสริมการอ่านให้ผู้บริหารโรงเรียนจัดกิจกรรม “วางทุกงาน อ่านทุกคน” วันละอย่างน้อย 15 นาที ในเวลาช่วงเช้าก่อนเข้าเรียน และ “มอบหมายการบ้านปิดเทอมเป็นรายชื่อหนังสือที่ควรอ่าน” สำหรับนักเรียนทุกคน โรงเรียนเขตพื้นที่การศึกษา และชุมชน ร่วมมือกันส่งเสริมสนับสนุนและจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการอ่านทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียนโดยมีแนวทางการจัดการดังนี้

1. ให้ผู้บริหารจัดกิจกรรม “วางทุกงาน อ่านทุกคน” โดย

1.1 สร้างบรรยากาศ และจัดเวลาตอนเช้าก่อนเข้าเรียน ให้นักเรียน ครู และบุคลากรทุกคนอ่านหนังสือหรือสิ่งพิมพ์สาระใดก็ได้ตามความสนใจพร้อมกันทุกวันอย่างน้อยวันละ 15 นาที อาจเป็นเพลงเป็นสัญญาณเริ่มอ่านและหยุดอ่าน

1.2 เตรียมสถานที่และจัดหาหนังสือหรือสำเนาบทความที่เป็นประโยชน์ น่าสนใจ หรือได้ความเพลิดเพลิน เพื่อให้นักเรียน ครู ผู้บริหารและบุคลากรอื่นๆ เลือกอ่านได้อย่างหลากหลายและมีปริมาณเพียงพอ

2. จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนอย่างหลากหลายและสม่ำเสมอ ให้ได้ผลครอบคลุมทั้งด้านการฟัง การคิด การพูดและการเขียน (ส. จิ. ปุ. ลิ.)

3. ส่งเสริมให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการอ่านและสร้างความรู้สึกให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ตั้งแต่เริ่มคิด และมีความผูกพันกับโครงการ

4. สร้างแรงจูงใจและชี้แนะให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ให้การสนับสนุนส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่าน

5. พัฒนาการอ่านของนักเรียนตั้งแต่ระดับอ่านออก อ่านเป็น อย่างสม่ำเสมอ จนกระทั่งอ่านจนเป็นนิสัย พร้อมทั้งติดตามประเมินผลพัฒนาการอ่านของเด็ก

นอกจากนี้แล้ว กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ข, หน้า 17) ยังกล่าวถึง ครู ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง พึงจัดการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนสามารถปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. จัดเวลาสำหรับอ่านหนังสือทุกๆ ไป และอ่านหนังสือเกี่ยวกับภาษาวรรณคดี และวรรณกรรมไทย วันละอย่างน้อย 15 นาที

2. เลือกอ่านหนังสือที่มีคุณค่าตามความสนใจ ปีละไม่น้อยกว่า 6 เล่ม โดยเขียนหรือเล่าความรู้และประโยชน์ที่ได้จากการอ่านด้วย

3. ท่องอาขยาน คำประพันธ์ร้อยกรองหรือร้อยแก้วที่มีคุณค่าทุกชั้น ตามที่หลักสูตรหรือสถานศึกษากำหนด อย่างเข้าใจความหมาย

4. เขียนลายมือที่อ่านง่าย ถูกแบบมาตรฐานตัวอักษรไทย

5. เขียนบันทึกประจำวัน บรรยายความรู้สึก ความรู้ และประสบการณ์จากการอ่าน การฟัง และการศึกษาค้นคว้าอย่างน้อยวันละ 5 บรรทัด ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และไม่น้อยกว่า 10 บรรทัด ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ขึ้นไป

6. เขียนเรียงความและย่อความแต่ละประเภท ปีละไม่น้อยกว่า 6 เรื่อง โดยแสดง ความรู้ความสามารถได้เหมาะสมแก่วัย

7. ทำแบบฝึกหัดและผลงานส่งครูอย่างสม่ำเสมอทุกครั้ง สำหรับในกรณีที่ครูไม่ตรวจ ผลการทำงาน ให้สอบถามเพื่อการพัฒนาตนเอง

8. คิดวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องของภาษา วรรณคดี วรรณกรรมไทยหรือเรื่องราว ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน อย่างน้อย 1 คำถามทุกวัน

9. เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมภาษาไทยที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างน้อย 2 ครั้ง ต่อปี

10. ร่วมอนุรักษ์ พัฒนาและสืบทอดภาษาไทยและวรรณคดีไทย

ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ส่งเสริม สนับสนุนโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้วยการระดม สรรพกำลัง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งองค์กรศาสนา เพื่อจัดกิจกรรม สร้างสรรค์แต่ประหยัด

ระดับชาติ จัดกิจกรรมสร้างกระแสการเรียนรู้และการรักการอ่านให้เด็ก เยาวชนและ คนไทยตระหนักว่า การอ่านหนังสือ คือสิ่งสำคัญในวิถีชีวิต โดยจัดปฏิทินกิจกรรมส่งเสริม การอ่านและการเรียนรู้ตลอดปี พร้อมทั้งจัดการแข่งขันระดับชาติซึ่งด้วยพระราชทาน และรางวัล ครูที่ได้พัฒนานักเรียนอ่อนหรือผู้พิการ ฯลฯ ร่วมกับพันธมิตรภาคเอกชน กิจกรรมส่งเสริม การอ่านระดับชาติ เป็นการสร้างการรับรู้อย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและ การเรียนรู้ เช่น การสร้างเสริมและการปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน การเสนอวิธีการที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอ่าน การรู้จักเลือกหนังสือที่ดี การรณรงค์ให้เกิดการผลิตหนังสือที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และ เรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับหนังสือและการอ่าน

สรุปได้ว่า กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้ปี พ.ศ. 2546 เป็นปีแห่งการส่งเสริม การอ่านและการเรียนรู้ เสด็จพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุ 48 พรรษา โดยให้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมการอ่านและ การเรียนรู้อย่างหลากหลายและต่อเนื่องตลอดปี ทั้งในระดับโรงเรียน ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับชาติ และให้สถานศึกษาดำเนินการตามมาตรการเพื่อส่งเสริมการอ่าน และจัดกิจกรรม การส่งเสริมการอ่านให้หลากหลาย เช่น กิจกรรมโดยครู ประกอบด้วย การจัดนิทรรศการ หนังสือ การแนะนำหนังสือ การวิจารณ์หนังสือ ฯลฯ และกิจกรรมโดยนักเรียนมีส่วนร่วม ประกอบด้วยการแข่งขันตอบปัญหาเกี่ยวกับหนังสือ การประกวดเขียนเรียงความหรือบทความ การประกวดการอ่านร้อยแก้วหรือร้อยกรอง เป็นต้น

โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยนาท สิงห์บุรี และอ่างทอง ได้ดำเนินการจัดโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนขึ้นในเดือนตุลาคม 2548 และได้ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปี พ.ศ. 2551 โดยมีรายละเอียดของโครงการดังนี้

หลักการและเหตุผล

การอ่านมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเรียนรู้ ทั้งที่เป็นการเรียนรู้ทางวิชาการและการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ดังนั้นการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับคนในชาติ จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคน และพัฒนาสังคม การกระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการอ่านการเลือกอ่านหนังสือที่ดีมีสาระจนเป็นนิสัย จำเป็นต้องมีการปลูกฝัง และชักชวนให้เกิดความสนใจ โดยเฉพาะห้องสมุด ซึ่งเป็นแหล่งรวมวิทยาการ จำเป็นจะต้องจัดหาหนังสือดีมีสาระจัดกิจกรรมให้น่าสนใจ หลากหลายตลอดปี

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยนาท สิงห์บุรี และอ่างทอง ตระหนักถึงความสำคัญจำเป็นอย่างยิ่ง จึงจัดโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านขึ้น เพื่อส่งเสริมสถานศึกษาให้จัดห้องสมุดโรงเรียนเป็นห้องสมุดมีชีวิตชีวาและส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้กับนักเรียน ครู ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างความตระหนักให้นักเรียน ครู และผู้บริหาร เห็นความสำคัญของการอ่าน และมีนิสัยรักการอ่าน ตลอดจนให้การอ่านนำไปสู่การใฝ่รู้ใฝ่เรียนตลอดชีวิต
2. เพื่อสร้างแรงจูงใจ และการกระตุ้นให้สถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาทุกเขตจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านอย่างต่อเนื่อง
3. เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและยกระดับความสามารถในการอ่านของนักเรียน ครู และผู้บริหาร
4. เพื่อเฉลิมพระเกียรติและน้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระราชสักการะแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี

เป้าหมาย

1. สถานศึกษาทุกโรงเรียนในสังกัด วางแผนการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านตลอดปี
2. สถานศึกษาทุกโรงเรียนในสังกัด จัดห้องสมุดโรงเรียน ให้เป็นห้องสมุดมีชีวิตชีวา
3. นักเรียน ครู ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ มีนิสัยรักการอ่านเพิ่มมากขึ้น

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. แต่งมาตรการและแนวทางการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน
2. ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานตามมาตรการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

3. แจ้างแนวทางการดำเนินงานจัดกิจกรรมตามโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้โรงเรียนพิจารณาตนเองสมัครเข้ารับการเลือก

4. คัดเลือกสถานศึกษาเพื่อให้จัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จนครบทุกโรงเรียนในปีการศึกษา 2551

5. คัดเลือกสถานศึกษาเพื่อจัดห้องสมุดโรงเรียนเป็นห้องสมุดมีชีวิตชีวา จัดกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านในเขตพื้นที่

3. องค์ประกอบสำคัญของโรงเรียนต้นแบบส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

1. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

1.1 การมีส่วนร่วมของบุคลากรในโรงเรียน

1.2 การมีส่วนร่วมของบุคลากรนอกโรงเรียน

2. องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

2.1 การกำหนดแผนกลยุทธ์/แผนงานโครงการ/แผนปฏิบัติงานประจำปีชี้ชัดเจนและสอดคล้องกับนโยบายในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

2.2 ความหลากหลายของกิจกรรม

2.3 ความต่อเนื่องและความสม่ำเสมอในการจัดกิจกรรม

2.4 ความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

2.5 การเข้าใช้ห้องสมุดของนักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียน

2.6 การยืมหนังสือและสื่ออื่นๆ ในห้องสมุดโรงเรียนของนักเรียน ครูและบุคลากรในทุกคนโรงเรียน

3. องค์ประกอบด้านการบูรณาการการอ่านในกระบวนการเรียนรู้

3.1 การบูรณาการทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

3.2 การบูรณาการเหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหา

3.3 บูรณาการในกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล

4. องค์ประกอบด้านผลการดำเนินงาน

4.1 นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการอ่าน

4.2 นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน

โรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนแกนนำส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

1. ความหมายของโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนแกนนำส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550, หน้า 1) กล่าวถึงความหมายของโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนแกนนำส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ไว้ดังนี้

โรงเรียนแกนนำส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน หมายถึง โรงเรียนที่จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ และบูรณาการการอ่านทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งในและนอกโรงเรียน พัฒนาการอ่านของนักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียนให้มีการอ่านอย่างสม่ำเสมอ จนกระทั่งอ่านเป็นนิสัยและรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผลการดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านพร้อมที่จะพัฒนาเป็นโรงเรียนต้นแบบในโอกาสต่อไป มีค่าเฉลี่ยของคะแนนต่ำกว่า 2.50 ตามเกณฑ์การประเมินโรงเรียนส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

โรงเรียนต้นแบบส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน หมายถึง โรงเรียนแกนนำที่จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านหลากหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ และบูรณาการการอ่านทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งในและนอกโรงเรียน พัฒนาการอ่านของนักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียนให้มีการอ่านอย่างสม่ำเสมอ จนกระทั่งอ่านเป็นนิสัยและรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผลการดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ประสบความสำเร็จสามารถเป็นแบบอย่างได้ โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนไม่ต่ำกว่า 2.50 ตามเกณฑ์การประเมินโรงเรียนส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต1(2552,ม.ป.ป.)ได้ให้ความหมายของโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนแกนนำส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ไว้ดังนี้

โรงเรียนแกนนำส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน หมายถึง โรงเรียนที่จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ และบูรณาการการอ่านทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งในและนอกโรงเรียน พัฒนาการอ่านของนักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียนให้มีการอ่านอย่างสม่ำเสมอ จนกระทั่งอ่านเป็นนิสัยและรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผลการดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านพร้อมที่จะพัฒนาเป็นโรงเรียนต้นแบบในโอกาสต่อไป และมีค่าเฉลี่ยของคะแนนต่ำกว่า 2.50 ตามเกณฑ์การประเมินโรงเรียนส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ซึ่งโรงเรียนเหล่านี้จะต้องดำเนินการพัฒนาคุณภาพส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ใน 4 องค์ประกอบ ดังนี้ คือ 1) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 2) องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 3) องค์ประกอบด้านการบูรณาการการอ่านในกระบวนการเรียนรู้ และ 4) องค์ประกอบด้านผลการดำเนินงาน

โรงเรียนต้นแบบส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน หมายถึง โรงเรียนแกนนำที่จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านหลากหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ และบูรณาการการอ่านทุกกลุ่ม

สาระการเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งในและนอกโรงเรียน พัฒนาการอ่านของนักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียนให้มีการอ่านอย่างสม่ำเสมอ จนกระทั่งอ่านเป็นนิสัย และรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผลการดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านประสบความสำเร็จสามารถเป็นแบบอย่างได้ มีการดำเนินการพัฒนาคุณภาพส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ใน 4 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 2) องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 3) องค์ประกอบด้านการบูรณาการการอ่านในกระบวนการเรียนรู้ และ 4) องค์ประกอบด้านผลการดำเนินงาน และมีค่าเฉลี่ยของคะแนนไม่มากกว่า 2.50 ตามเกณฑ์การประเมินโรงเรียนส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

อำนวย พุทธชาติ (2551, หน้า 6) กล่าวถึงความหมายของโรงเรียนแกนนำส่งเสริมนิสัยรักการอ่านว่า หมายถึง โรงเรียนที่จัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านหลากหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และบูรณาการการอ่านทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งในและนอกโรงเรียน พัฒนาการอ่านของนักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียนให้มีการอ่านอย่างสม่ำเสมอ จนกระทั่งอ่านเป็นนิสัยและรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีค่าเฉลี่ยของคะแนนน้อยกว่า 2.50 ตามเกณฑ์การประเมินโรงเรียนส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน การจัดกิจกรรมได้มาตรฐาน อยู่ในระดับดีมาก โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนนผลการดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านพร้อมที่จะพัฒนาเป็นโรงเรียนต้นแบบในโอกาสต่อไป

สรุปได้ว่า โรงเรียนแกนนำส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน หมายถึง โรงเรียนที่จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านหลากหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และบูรณาการการอ่านทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งในและนอกโรงเรียน พัฒนาการอ่านของนักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียนให้มีการอ่านอย่างสม่ำเสมอ จนกระทั่งอ่านเป็นนิสัยและรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผลการดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านพร้อมที่จะพัฒนาเป็นโรงเรียนต้นแบบในโอกาสต่อไป มีค่าเฉลี่ยของคะแนนต่ำกว่า 2.50 ตามเกณฑ์การประเมินโรงเรียนส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยมีองค์ประกอบในการดำเนินงาน 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน องค์ประกอบด้านการบูรณาการการอ่านในกระบวนการเรียนรู้ และองค์ประกอบด้านผลการดำเนินงาน

โรงเรียนต้นแบบส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน หมายถึง โรงเรียนแกนนำที่จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านหลากหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และบูรณาการการอ่านทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทั้งในและนอกโรงเรียน พัฒนาการอ่านของนักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียนให้มีการอ่านอย่างสม่ำเสมอ จนกระทั่งอ่านเป็นนิสัยและรู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ผลการดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

ประสบความสำเร็จสามารถเป็นแบบอย่างได้ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนไม่ต่ำกว่า 2.50 ตามเกณฑ์การประเมินโรงเรียนส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

2. ความเป็นมาของโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนแกนนำส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ปี พ.ศ. 2546 เป็น “ปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้เฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในมงคลวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุ 48 พรรษา” โดยมีวัตถุประสงค์ให้นักเรียน ผู้บริหาร ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง และประชาชน รวมพลังกันเกิดพระเกียรติด้วยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ อันจะปลูกฝังนิสัยให้เด็กไทยรักการอ่านและให้การอ่านนำไปสู่การใฝ่รู้ใฝ่เรียนตลอดชีวิต ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์สังคมแห่งปัญญาในประเทศ ทั้งในระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับสถานศึกษา มีกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ คือ นักเรียน ครู ผู้ปกครอง และชุมชน โดยกระทรวงศึกษาธิการได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2546 โดยการจัดกิจกรรมในปีแห่งการส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้เป็นการรวมพลังกันทั้งชาติ เพื่อปลูกฝังให้เด็กไทยรักการอ่านหนังสือและสร้างสรรค์สังคมแห่งการเรียนรู้ ดำเนินการจัดโครงการทั้งในระดับโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษาและระดับชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 ก, หน้า 4-5)

โครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของกระทรวงศึกษาดังกล่าว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกเขต จึงมีนโยบายให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดทำโครงการรณรงค์ส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ขึ้นในปีการศึกษา 2546 และต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน และเพื่อให้เด็กได้มีนิสัยรักการอ่าน ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และมีพฤติกรรมรักการอ่านเป็นกิจนิสัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดทำเครื่องมือประเมินผลโรงเรียนแกนนำส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน เพื่อใช้ในการประเมิน คัดกรอง จัดกลุ่มและเลื่อนอันดับจากโรงเรียนแกนนำส่งเสริมนิสัยรักการอ่านเป็นโรงเรียนต้นแบบส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550, หน้า 1)

3. เกณฑ์การประเมินโรงเรียนต้นแบบส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550, หน้า 3) กำหนดเกณฑ์การประเมินโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนแกนนำส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน เพื่อเป็นแนวทางในการคัดเลือกและประเมินโรงเรียนที่ดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

1.1 การมีส่วนร่วมของบุคลากรในโรงเรียน

ระดับ 3 หมายถึง ผู้บริหาร ครู นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษา ร้อยละ 80 ขึ้นไป มีส่วนร่วมในการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

ระดับ 2 หมายถึง ผู้บริหาร ครู นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษา ร้อยละ 60 - 79 มีส่วนร่วมในการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

ระดับ 1 หมายถึง ผู้บริหาร ครู นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษา ต่ำกว่าร้อยละ 60 มีส่วนร่วมในการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

1.2 การมีส่วนร่วมของบุคลากรนอกโรงเรียน

ระดับ 3 หมายถึง บุคลากรภายนอกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ร้อยละ 80 ของจำนวนกิจกรรมที่ดำเนินงาน

ระดับ 2 หมายถึง บุคลากรภายนอกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ร้อยละ 60 - 79 ของจำนวนกิจกรรมที่ดำเนินงาน

ระดับ 1 หมายถึง บุคลากรภายนอกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ต่ำกว่าร้อยละ 60 ของจำนวนกิจกรรมที่ดำเนินงาน

2. การจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

2.1 การกำหนดแผนกลยุทธ์/แผนงาน/โครงการ/แผนปฏิบัติงานประจำปี ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับนโยบายในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

ระดับ 3 หมายถึง มีแผนกลยุทธ์/แผนงาน โครงการ/แผนปฏิบัติงานประจำปี ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับนโยบายในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

ระดับ 2 หมายถึง มีแผนกลยุทธ์/แผนงาน โครงการ/แผนปฏิบัติงานประจำปีอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ชัดเจนหรือไม่สอดคล้องกับนโยบายในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

ระดับ 1 หมายถึง มีแผนกลยุทธ์/แผนงาน โครงการ/แผนปฏิบัติงานประจำปีไม่ชัดเจนและไม่สอดคล้องกับนโยบายในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

2.2 ความหลากหลายของกิจกรรม

ระดับ 3 หมายถึง โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน จำนวน 11 กิจกรรม ขึ้นไป

ระดับ 2 หมายถึง โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน จำนวน 6 - 10 กิจกรรม

ระดับ 1 หมายถึง โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน จำนวนต่ำกว่า 6 กิจกรรม

2.3 ความต่อเนื่องและความสม่ำเสมอในการจัดกิจกรรม

ระดับ 3 หมายถึง จัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ร้อยละ 80 ของกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนงาน/โครงการ/แผนปฏิบัติงานประจำปี

ระดับ 2 หมายถึง จัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่านอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ร้อยละ 60 - 79 ของกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนงาน/โครงการ/แผนปฏิบัติงานประจำปี

ระดับ 1 หมายถึง จัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ต่ำกว่าร้อยละ 60 ของกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนงาน/โครงการ/แผนปฏิบัติงานประจำปี

2.4 ความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

ระดับ 3 หมายถึง กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ร้อยละ 80 ขึ้นไป
มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

ระดับ 2 หมายถึง กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ร้อยละ 60 - 79
มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

ระดับ 1 หมายถึง กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ต่ำกว่าร้อยละ 60
มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน

2.5 การเข้าใช้ห้องสมุดของนักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียน

ระดับ 3 หมายถึง นักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียน เข้าใช้ห้องสมุด
อย่างสม่ำเสมอ ร้อยละ 80 ขึ้นไป

ระดับ 2 หมายถึง นักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียน เข้าใช้ห้องสมุด
อย่างสม่ำเสมอ ร้อยละ 60 - 79

ระดับ 1 หมายถึง นักเรียน ครู บุคลากรในโรงเรียน เข้าใช้ห้องสมุด
อย่างสม่ำเสมอ ต่ำกว่าร้อยละ 60

2.6 การยืมหนังสือและสื่ออื่น ๆ ในห้องสมุดของนักเรียนครูและบุคลากรในโรงเรียน

ระดับ 3 หมายถึง นักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียนยืมหนังสือและ
สื่ออื่น ๆ ในห้องสมุดร้อยละ 80 ขึ้นไป

ระดับ 2 หมายถึง นักเรียน ครูและบุคลากรในโรงเรียนยืมหนังสือและ
สื่ออื่น ๆ ในห้องสมุดร้อยละ 60 - 79

ระดับ 1 หมายถึง นักเรียน ครู และบุคลากรในโรงเรียนยืมหนังสือและ
สื่ออื่น ๆ ในห้องสมุด ต่ำกว่าร้อยละ 60

3. การบูรณาการการอ่านในกระบวนการเรียนรู้

3.1 การบูรณาการทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

ระดับ 3 หมายถึง ครูในโรงเรียนมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีการบูรณา
การในเรื่องการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ และทุกระดับชั้น

ระดับ 2 หมายถึง ครูในโรงเรียนมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีการบูรณา
การในเรื่องการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 5 - 7 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และทุกระดับชั้น

ระดับ 1 หมายถึง ครูในโรงเรียนมีแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีการบูรณา
กิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 1 - 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และทุกระดับชั้น

3.2 การบูรณาการเหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อหา

ระดับ 3 หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้ของครูทุกคนในโรงเรียนมีการ
ระบุจุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรม และสาระการเรียนรู้ สอดคล้องเหมาะสม โดยยึดผู้เรียนเป็น
สำคัญทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และทุกระดับชั้น

ระดับ 2 หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้มีการระบุจุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรม และสาระการเรียนรู้สอดคล้องเหมาะสม โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ 5 - 7 กลุ่มสาระการเรียนรู้และทุกระดับชั้น

ระดับ 1 หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้มีการระบุจุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรม และสาระการเรียนรู้ สอดคล้องเหมาะสม โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ 1 - 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้และทุกระดับชั้น

3.3 บูรณาการในกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล

ระดับ 3 หมายถึง ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้จัดให้ผู้เรียนสืบค้นความรู้ อย่างหลากหลาย เช่น การทำรายงาน การทำโครงงาน สืบค้นความรู้ กิจกรรมเกี่ยวกับการบันทึกการอ่าน ฯลฯ และมีการวัดผลประเมินผลที่มีตัวบ่งชี้ว่าเด็กมีการศึกษาค้นคว้าจริงจัง มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลในชิ้นงานหรือผลงานนักเรียน

ระดับ 2 หมายถึง จำนวน 5 - 7 กลุ่มสาระการเรียนรู้จัดให้ผู้เรียนสืบค้นความรู้ อย่างหลากหลาย เช่น การทำรายงาน การทำโครงงาน สืบค้นความรู้ กิจกรรมเกี่ยวกับการบันทึกการอ่าน ฯลฯ และมีการวัดผลประเมินผลที่มีตัวบ่งชี้ว่าเด็กมีการศึกษาค้นคว้าจริงจัง มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลในชิ้นงานหรือผลงานนักเรียน

ระดับ 1 หมายถึง จำนวน 1- 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้จัดให้ผู้เรียนสืบค้นความรู้ อย่างหลากหลาย เช่น การทำรายงาน การทำโครงงาน สืบค้นความรู้ กิจกรรมเกี่ยวกับการบันทึกการอ่าน ฯลฯ และมีการวัดผลประเมินผลที่มีตัวบ่งชี้ว่าเด็กมีการศึกษาค้นคว้าจริงจัง มีการอ้างอิงแหล่งข้อมูลในชิ้นงานหรือผลงานนักเรียน

4. ผลการดำเนินงาน

4.1 นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการอ่าน

ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนร้อยละ 80 ขึ้นไป มีการอ่านหนังสือทุกวัน สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอดูแลรักษาหนังสือเป็นอย่างดีและมีหนังสือที่ชื่นชอบเป็นของตนเอง

ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนร้อยละ 60 - 79 มีการอ่านหนังสือทุกวัน สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอดูแลรักษาหนังสือเป็นอย่างดีและมีหนังสือที่ชื่นชอบเป็นของตนเอง

ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนต่ำกว่าร้อยละ 60 มีการอ่านหนังสือทุกวัน สนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการอ่านอย่างสม่ำเสมอดูแลรักษาหนังสือเป็นอย่างดีและมีหนังสือที่ชื่นชอบเป็นของตนเอง

4.2 นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน

ระดับ 3 หมายถึง นักเรียนร้อยละ 80 ขึ้นไป มีการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ อย่างต่อเนื่อง มีการเรียนรู้กลุ่มสาระต่าง ๆ โดยการค้นคว้าจากห้องสมุดและ

แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มีผลงานที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าปรากฏชัดเจนทุกกลุ่มสาระ เช่น บันทึกการอ่าน รายงานการศึกษาค้นคว้า รายงาน โครงงาน แบบฝึกต่าง ๆ แฟ้มสะสมงาน

ระดับ 2 หมายถึง นักเรียนร้อยละ 60 - 79 มีการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง มีการเรียนรู้กลุ่มสาระต่าง ๆ โดยการค้นคว้าจากห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มีผลงานที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าปรากฏชัดเจนทุกกลุ่มสาระ เช่น บันทึกการอ่าน รายงานการศึกษาค้นคว้า รายงานโครงงาน แบบฝึกต่าง ๆ แฟ้มสะสมงาน

ระดับ 1 หมายถึง นักเรียนต่ำกว่าร้อยละ 60 มีการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง มีการเรียนรู้กลุ่มสาระต่าง ๆ โดยการค้นคว้าจากห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ มีผลงานที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้าปรากฏชัดเจนทุกกลุ่มสาระ เช่น บันทึกการอ่าน รายงานการศึกษาค้นคว้า รายงานโครงงาน แบบฝึกต่าง ๆ แฟ้มสะสมงาน

เกณฑ์ในการประเมิน

ค่าเฉลี่ยของคะแนนไม่ต่ำกว่า 2.50 จัดให้เป็นโรงเรียนต้นแบบส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

ค่าเฉลี่ยของคะแนนต่ำกว่า 2.50 จัดให้เป็นโรงเรียนแกนนำส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่ต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นโรงเรียนต้นแบบต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การบริหารงานในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จนั้นผู้บริหารสถานศึกษา สามารถที่จะนำปัจจัยต่าง ๆ มากมายที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรในโรงเรียนเกิดความพึงพอใจที่จะปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความคิดริเริ่มในการวางแผนการบริหารโรงเรียนอย่างหลากหลายตลอดจนแสวงหาปัจจัยต่าง ๆ ที่จะทำให้โรงเรียนได้พัฒนาตามเป้าหมายของโรงเรียน ภาระหน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การพยายามชักชวน โนมน้าวจิตใจผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคน เต็มใจและร่วมมือกันที่จะปฏิบัติหน้าที่ จึงจะทำให้งานต่าง ๆ ในโรงเรียนประสบความสำเร็จ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีความสำเร็จ ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้มีนักจิตวิทยาให้แนวคิดที่สำคัญ ดังนี้

พระเทพเวที (2532, หน้า 38 - 44) ได้กล่าวถึงแรงจูงใจที่ผลักดันให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ 4 ประการ ดังนี้

1. แรงจูงใจที่เกิดจากความกลัว เรียกว่า ภัย หรือความกลัวการถูกลงโทษ
 2. แรงจูงใจที่อยากได้รับรางวัล หรืออยากได้ผลตอบแทนต่อการกระทำของตนเอง
- ในลักษณะที่เป็นผู้มอบให้หรือมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์ติดบันดาล แรงจูงใจแบบนี้คล้ายกับความกลัว คือ อาจจะหยาบมากจนไม่ใช่ความดีงาม ไม่มีคุณค่าทางจริยธรรมอย่างแท้จริง แรงจูงใจชนิดนี้ทางพุทธศาสนา เรียกว่า “ฉันทะ” ซึ่งแบ่งออกได้ 3 จำพวก คือ

2.1 กามตัณหา คือ ความอยากในสิ่งที่น่าใคร่ น่าปรารถนา น่าพอใจในรูป รส กลิ่น เสียง และสัมผัส

2.2 ภาวาตัณหา คือความอยากเป็นโน่น เป็นนี้ เช่น อยากเป็นดารา อยากเป็น เศรษฐี เป็นต้น

2.3 วิภวตัณหา คือ ความไม่อยากเป็นโน่น เป็นนี้ อยากพ้นไปจากภาวะที่ไม่พึงปรารถนา

3. แรงจูงใจที่เกิดจากความอยากเด่น อยากเหนือคนอื่น อยากครอบงำเอาชนะผู้อื่น หรือความมักใหญ่ใฝ่สูง ใฝ่เด่น ซึ่งแรงจูงใจนี้ทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า “มานะ” มานะในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นเลิศจะมานะนี้จะช่วยให้มนุษย์เกิดความภาคภูมิใจ มีความเคารพตนเอง

4. แรงจูงใจที่ถูกต้องที่แท้จริงที่พึงปรารถนาทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า “ฉันทะ” ซึ่งแปลว่าความรัก ความอยาก ความปรารถนา ความพอใจ ฉันทะนี้แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ

4.1 เป็นความใฝ่รู้ อยากรู้ ปรารถนาจะรู้ ปรารถนาจะเข้าถึงตัวสัจจะธรรม

4.2 เป็นความใฝ่ดี ใฝ่ความดี อยากได้ดี ความใฝ่ปรารถนา ในสิ่งที่ดีงาม คือ ต้องการทำให้สิ่งที่ดีงามเกิดขึ้น เมื่อต้องการทำให้สิ่งที่ดีงามเกิดเป็นจริงขึ้น บุคคลก็จะต้องกระทำหรือใฝ่ที่จะกระทำให้เกิดความรักในการทำงานหรือรักงาน เวลาทำงานก็จะทำอย่างมีความสุข

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า แรงจูงใจที่เรียกว่า ภัยะ ตัณหา มานะ เป็นแรงจูงใจขั้นพื้นฐานของมนุษย์ แต่แรงจูงใจที่เรียกว่า “ฉันทะ” เป็นแรงจูงใจในการใฝ่หาความรู้ ใฝ่หาความดี เพื่อที่จะทำสิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้นแก่งาน และมีความสุขอยู่กับการทำงาน ซึ่งเราเรียกว่า “แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์” นั่นเอง

สงบ ประเสริฐพันธุ์ (2543, หน้า84 – 88) กล่าวถึงแนวคิดในการบริหารโรงเรียนให้มีคุณภาพ และประสบผลสำเร็จในการปฏิบัติงานนั้น ควรมีคุณลักษณะดังนี้

1. การเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (student-centered) โรงเรียนดีมีคุณภาพพยายามบริหารนักเรียน พยายามสร้างระบบสนับสนุนอย่างเป็นเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือนักเรียนจัดให้นักเรียนได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ให้ความสำคัญในการจัดสวัสดิการให้นักเรียน โรงเรียนจะระดมอาสาสมัคร ผู้ปกครอง ผู้ช่วยครู และเพื่อตีความรู้ เพื่อทำหน้าที่ช่วยการเรียนรู้ของนักเรียน ความต้องการของนักเรียนจะได้รับการตอบสนองก่อนสิ่งอื่น โรงเรียนพยายามสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ และความเชื่อถือไว้วางใจซึ่งกันและกัน

2. เสนอโปรแกรมเรียนที่หลากหลายหลายโรงเรียนจะเน้นพัฒนานักเรียนให้เป็นคนรอบรู้หรือพหุสูตเป็นอันดับแรก ดังนั้นโรงเรียนจึงจัดโปรแกรมการเรียนที่ให้นักเรียนได้มีโอกาสเลือกตามความต้องการและความสนใจ จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่น่าสนใจ เน้นการศึกษาเนื้อหาเชิงลึก มีการติดตามผลความก้าวหน้าของนักเรียนและแจ้งให้นักเรียนได้รับทราบเพื่อการปรับปรุงพัฒนาดตนเอง

3. จัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนจัดโครงสร้างการบริหารที่มุ่งสนับสนุนการเรียนการสอน โรงเรียนออกแบบโปรแกรมเรียนเพื่อประกันความสำเร็จในการเรียนของนักเรียน ครู และผู้บริหารมีความเชื่อว่านักเรียนทุกคนมีความสามารถที่จะเรียนได้ และถือว่าเป็นความรับผิดชอบของพวกเขาที่จะต้องทำให้นักเรียนทุกคนเรียนรู้ได้จริง ครูและผู้บริหารต่างเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองว่า สามารถทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้ ครูแจ้งความมุ่งหวังในตัวนักเรียนให้นักเรียนได้ทราบ จัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพแก่นักเรียน ปรับปรุงการเรียนการสอนให้ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียน เตรียมการเพื่อป้องกันความผิดพลาด ที่อาจจะเกิดจากการเรียนของนักเรียน ใช้ยุทธศาสตร์ในการสอนหลากหลายวิธี

4. สร้างบรรยากาศที่ดีแก่นักเรียนโรงเรียนดีมีคุณภาพกำหนดการจัดการในสถาบันอย่างชัดเจนโดยประกาศภารกิจ เป้าหมาย ค่านิยม และมาตรฐานในการปฏิบัติงานอย่างชัดเจน โดยกำหนดขั้นตอน เป้าหมายและทิศทางของครูอาจารย์อย่างคงเส้นคงวา นักเรียนได้รับการส่งเสริมสนับสนุนด้วยการใช้คำชม และมอบรางวัล มีบรรยากาศที่เน้นการทำงาน และมีความเชื่อมั่นและคาดหวังในความสำเร็จในการเรียนของนักเรียน ครูและผู้บริหารพร้อมเปิดรับความร่วมมือจากชุมชน และพยายามสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ มีบรรยากาศเปิดเพื่อรับข้อเสนอแนะและวิทยาการใหม่ ๆ โรงเรียนมอบรางวัลด้วยมิตรภาพ และเน้นกิจกรรมด้านวัฒนธรรม นำทรัพยากรทางการศึกษาในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน สร้างวินัยนักเรียนด้วยการให้กำลังใจและสร้างวินัยเชิงบวก ผู้บริหารโรงเรียนมีพฤติกรรมเป็นตัวอย่างด้วยการแสดงออกเพื่อสนองนโยบายที่โรงเรียนประกาศว่าสำคัญ

5. ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากร โรงเรียนดีมีคุณภาพนั้นจะพยายามสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการทำงานที่มีมาตรฐานสูงในหมู่ครูอาจารย์ บุคลากร ครูได้รับเกียรติให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่องานของครู มีเสรีภาพในการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ความสมัครสมานสามัคคีในหมู่ครูอาจารย์ สร้างบรรยากาศที่ยกย่องให้เกียรติกันและกัน ครูอาจารย์ร่วมมือกันส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในวิชาชีพแก่กัน

6. เน้นการพัฒนาบุคลากร ใช้ระบบประเมินผลครูเพื่อพัฒนาคุณภาพครู จัดให้มีการฝึกอบรมสัมมนา ตามความจำเป็นและตามความต้องการของบุคลากรครู โรงเรียนพยายามเน้นกิจกรรมให้ครูได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และเทคนิคต่าง ๆ ในการสอนสร้างบรรยากาศพัฒนาบุคลากรที่เป็นส่วนหนึ่งของการทำงานที่อาศัยความร่วมมือพึ่งพาอาศัยกันของบุคลากร จัดโอกาสต่าง ๆ ให้บุคลากรครูได้พัฒนาตนเองอย่างเพียงพอ โรงเรียนส่งเสริมให้ครูและผู้บริหารได้มีโอกาสทบทวนและวิพากษ์วิจารณ์งานที่ทุกคนได้ทำในโรงเรียน

7. จัดให้บุคลากรได้มีโอกาสเป็นผู้นำตามโอกาสอันควร การบริหารโรงเรียนมิได้ขึ้นอยู่กับครูใหญ่ทั้งหมด ผู้บริหารโรงเรียนเปิดโอกาสให้บุคลากรครูได้มีโอกาสในการร่วมบริหารโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ตั้งเป็นที่มงาน คณะกรรมการกระจายอำนาจการทำงานอาศัยการ

สื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร ยกย่องบุคคลและนักเรียนผู้มีผลงานด้วยการให้รางวัล ประกาศนียบัตร เป็นต้น

8. ส่งเสริมสนับสนุนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โรงเรียนส่งเสริมการแก้ปัญหาที่มาจากความสำเร็จที่บุคลากรทุกคนเป็นผู้ชนะ ทุกคนได้รับผลประโยชน์เพื่อให้บุคลากรทุกคนได้ทำงานอย่างทุ่มเท มุ่งมั่น สร้างสรรค์และทำงานที่ได้มาตรฐานสูง งานทุกงานในโรงเรียนได้รับการสนับสนุนอย่างดีที่สุดจากโรงเรียนเพื่อสนับสนุนงานการเรียนการสอน

9. เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามีส่วนร่วม โรงเรียนเปิดให้มีภาคีในการจัดการศึกษาร่วมกันชุมชน โรงเรียนสรรหาวิธีการที่ดีต่าง ๆ ในการสื่อสารและร่วมมือกับชุมชนเพื่อสร้างสรรค์คุณภาพโรงเรียน เชื้อเชิญชุมชนเข้าไปมีบทบาทในการจัดการศึกษาในโรงเรียนโดยเชิญประชุมหรือเชิญเป็นกรรมการในการตัดสินใจในการดำเนินงานของโรงเรียน เชิญเป็นวิทยากรของโรงเรียน รับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์จากชุมชนเปิดโอกาสให้ชุมชนได้แสดงบทบาทในการประชาสัมพันธ์โรงเรียน เปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง และชุมชนได้มีบทบาทในการร่วมให้การศึกษาแก่นักเรียนในทุกรูปแบบ ดังนั้น โรงเรียนดีมีคุณภาพจึงเป็นโรงเรียนที่สร้างพันธมิตรเพื่อบริการชุมชนร่วมกับโรงเรียน โรงเรียนแจ้งให้นักเรียนทุกคนได้ทราบว่าพวกเขามีความสำคัญต่อความเจริญและความอยู่เย็นเป็นสุขของชุมชนโรงเรียนยกย่องและต้อนรับความร่วมมือทุกประการจากบุคลากรทุกฝ่ายทั้งในโรงเรียนและในชุมชน

หลุยส์ จาปาเทศ (2545, หน้า 12) มีความเห็นว่า แรงจูงใจหรือตัวจูงใจอาจมีมากมายหลายอย่างแตกต่างกัน ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับความต้องการเดิมของแต่ละบุคคลจะเป็นแรงขับนำไปสู่การกระทำหรือการปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่ความพึงพอใจหรือเพื่อบรรลุความต้องการเดิมของเขา

อามาร์ จันทวานิช (2547, หน้า 13 – 14) ได้กำหนดองค์ประกอบความเป็นโรงเรียนคุณภาพตามกรอบแนวคิดในมิติองค์ประกอบเชิงระบบจำนวน 14 องค์ประกอบดังนี้

1) สภาพแวดล้อมภายนอกของโรงเรียนดี มีสังคม บรรยากาศ สิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ 2) ครู ผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษามีอาชีพ และมีจำนวนเพียงพอ 4) หลักสูตรเหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่น 5) สื่อ/อุปกรณ์เทคโนโลยีทันสมัย 6) แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียนหลากหลาย 7) งบประมาณมุ่งเน้นผลงาน 8) การจัดกระบวนการเรียนรู้เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด 9) การจัดบรรยากาศเรียนรู้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 10) การบริหารจัดการดี ใช้โรงเรียนเป็นฐาน เน้นการมีส่วนร่วม 11) การประกันคุณภาพการศึกษามีประสิทธิภาพ เป็นส่วนหนึ่งของระบบบริหารโรงเรียน 12) ผู้เรียนมีคุณภาพมาตรฐาน มีพัฒนาการทุกด้าน เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข เรียนต่อประกอบอาชีพได้ 13) โรงเรียนเป็นที่ชื่นชมของชุมชน และ 14) โรงเรียนเป็นแบบอย่างและให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนและโรงเรียนอื่น

เอ็ดมันด์ (Edmonds, 1979, pp.28 – 32) ได้ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบที่จะทำให้เกิดความมีประสิทธิภาพในโรงเรียน ดังนี้ 1) ผู้บริหารจะต้องมีภาวะความเป็นผู้นำสูง โดยเฉพาะในด้านการเรียนการสอน 2) เน้นการพัฒนาทักษะพื้นฐานของนักเรียน 3) ตั้งความคาดหวังในความสำเร็จของนักเรียนไว้ในระดับสูง 4) มีการประเมินผลนักเรียนอย่างเป็นระบบและสม่ำเสมอ 5) มีสภาพแวดล้อมที่เป็นระเบียบเรียบร้อย

สรุปแนวคิดที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานมีหลายแนวคิดทั้งที่เป็นในด้านภายใน เช่น แรงจูงใจในตัวผู้ปฏิบัติงานและปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบภายนอก เช่น ผู้บริหารสถานศึกษา นโยบายการจัดการและการสนับสนุน เป็นต้น หากทุกองค์ประกอบประสานสัมพันธ์สอดคล้องกันด้วยดี จะช่วยให้งานต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ

หน่วยงานและนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนแกนนำ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2542, หน้า 2) กล่าวถึง ปัจจัยหรือองค์ประกอบต่าง ๆ เกี่ยวกับคุณภาพสถานศึกษา มี 7 ประการ คือ 1) ปรัชญาและเป้าหมายของสถานศึกษา 2) หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน 3) บุคลากร 4) ทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน 5) การจัดการ การบริหาร 6) กิจกรรมนักเรียนนักศึกษา และ 7) สมรรถผลของนักเรียน

ชาญชัย อาจินสมจาร (2543, หน้า 35) ได้กล่าวถึงตัวชี้คุณภาพของสถานศึกษา ดังนี้ 1) ชุมชน 2) วิสัยทัศน์ของสถานศึกษา 3) บุคลากรของสถานศึกษา 4) ทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์ 5) โปรแกรมและกิจกรรมทางการศึกษา 6) ผลสัมฤทธิ์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 61) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขสู่ความสำเร็จไว้ 4 ประการ คือ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2) การเตรียมความพร้อมให้แก่บุคลากร 3) การทำงานเป็นทีม และ 4) การนิเทศและการกำกับติดตามการทำงาน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 56) ได้สรุปลักษณะของสถานศึกษาที่จะประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการไว้ 7 ประการ ดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำที่มีความเข้มแข็ง 2) ครูที่เป็นหัวหน้าทีมมีการจัดการที่จริงจัง 3) แผนปฏิบัติการมีความชัดเจน 4) ครูมีความตั้งใจจริงที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่ 5) มีการติดต่อสื่อสารที่ระหว่าง สถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน 6) มีแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับหลักสูตร และ 7) มีการจัดการด้านการเงินและปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่มีประสิทธิภาพ

สุวิมล ว่องวานิช (2543, หน้า 42) กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานด้านการประเมินผลภายในของสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) ปัจจัยเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติในระบบการประเมินผลภายในที่สถานศึกษากำหนดขึ้น 2) ปัจจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของบุคลากรในสถานศึกษา ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการประเมินผลภายใน ทศนคติที่มีต่อการประเมิน แรงจูงใจในการประเมินทั้งของผู้บริหารและครูอาจารย์ 3) ปัจจัยเกี่ยวกับการสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานของสถานศึกษา 4) ปัจจัยอื่น ๆ

เกี่ยวกับการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดหรือชุมชน

กรมวิชาการ (2544, หน้า 15) กล่าวว่า โรงเรียนที่มีคุณภาพสูง มีลักษณะ 8 ประการ คือ

1. วิสัยทัศน์และคุณค่า พื้นฐานทางคุณค่าที่มั่นคงเป็นข้อกำหนดที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับโรงเรียนที่ครูมีคุณภาพสูง

2. ระบบการเรียนการสอน โรงเรียนที่ส่งเสริมคุณภาพครู ได้พัฒนาวิธีจัดระบบการเรียนการสอนเพื่อสนับสนุนผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การทดลองและปรับระบบการเรียนการสอนอย่างไตร่ตรอง และมีจิตสำนึกเป็นคุณลักษณะของโรงเรียนที่มีลักษณะเด่นด้วยครูที่มี “คุณภาพ”

3. การบริหารจัดการ โรงเรียนใดที่ครูมีคุณภาพอยู่ในระดับสูงได้ปรับเปลี่ยนระบบภายในเพื่อสนับสนุนแรงบันดาลใจนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีทีมงานและการจัดระบบการทำงานร่วมกันในโรงเรียน การบริหารการจัดการในโรงเรียนเช่นนี้ได้รวมถึงโครงสร้างการจัดเรื่องเวลา และทรัพยากรบุคลากร และการสรรหาครู

4. กระบวนการกำหนดนโยบาย หมายถึง กระบวนการใดๆของโรงเรียนในการแยกแยะภารกิจความจำเป็นเร่งด่วน การวางแผน การปฏิบัติ และการวัดผลประเมินผลซึ่งเป็นวิวัฒนาการอันเกิดจากประสบการณ์มากกว่าเกิดจากกระบวนการตามระบบราชการ

5. ความเป็นผู้นำ หมายถึง บทบาทของ “คณะผู้บริหารอาวุโส” ในโรงเรียน รวมทั้งบุคลากรทุกระดับในโรงเรียนที่ได้รับการส่งเสริมความเป็นผู้นำในการพัฒนางานเฉพาะกิจต่าง ๆ การส่งเสริมและกระจายความเป็นผู้นำทั่วทั้งโรงเรียน เป็นสิ่งจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงมนทัศน์แบบเดิมของครูใหญ่อย่างสิ้นเชิง สิ่งนี้ต้องอาศัยการอบรมโดยเฉพาะ

6. การพัฒนาบุคลากร โรงเรียนหลายมีการแห่งพัฒนา “โครงสร้างพื้นฐาน” เพื่อช่วยสนับสนุนการพัฒนาความเป็นวิชาชีพของบุคลากร มีความเชื่อมโยงเกี่ยวกับนโยบายเฉพาะหลากหลายนโยบายเพื่อคุณภาพครู เช่น การประเมินครู รวมทั้งการเชื่อมโยงการบริหารจัดการด้านอื่น ๆ เช่น การวางแผนและการจัดการทรัพยากร

7. ความสัมพันธ์กับชุมชนและท้องถิ่น โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จได้พยายามสร้างความเชื่อมโยงที่มีพลังและการตอบสนองต่อชุมชน ซึ่งเป็นผู้ให้คุณค่าหลักความสัมพันธ์กับองค์กรภายนอกเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะรักษาคุณภาพครูไว้

8. วัฒนธรรมของโรงเรียน วัฒนธรรม จิตวิญญาณ และจริยธรรมของโรงเรียน เป็นเรื่องที่ยากได้ยาก ส่วนประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรมของโรงเรียน ที่แสดงถึงคุณภาพสูงของครู คือ การกระตุ้นให้เสี่ยงและการทดลอง

วิโรจน์ สารรัตนะ (2544, หน้า 22 – 29) ได้รวบรวมองค์ประกอบในการประเมินความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน ดังนี้คือ 1) ความมีภาวะผู้นำที่ดี ทั้งผู้บริหาร และคณะครู 2) โรงเรียนมีจุดหมายชัดเจน เชื่อมโยงถึงวัตถุประสงค์ในชั้นเรียน การปฏิบัติ และการติดตามผล 3) เน้นมาตรฐานด้านวิชาการสูง 4) บรรยากาศห้องเรียนมีชีวิตชีวาแต่เป็นระเบียบเรียบร้อย 5) ครูมีความสัมพันธ์กับนักเรียนดี กระตุ้นการแสดงออกของนักเรียนเข้าใจจุดมุ่งหมายของบทเรียน

6) มีการวางแผนและการนำหลักสูตรไปปฏิบัติโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน 7) คำนึงถึงพัฒนาการของนักเรียนทั้งด้านสังคมและอารมณ์ 8) มีคณะครูที่มีคุณภาพ มีประสบการณ์และความชำนาญ 9) มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม 10) มีการบริหารและใช้ทรัพยากรที่มีประสิทธิผล 11) มีความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้ปกครอง และผู้นำ 12) มีศักยภาพในการบริหารเพื่อการเปลี่ยนแปลงแก้ปัญหาและพัฒนาอย่างเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

อีกทั้งได้ศึกษาถึงปัจจัยที่สำคัญของโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จว่า ประกอบด้วย

1. ภาวะผู้นำและการบริหาร
2. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของครูอย่างหลากหลาย (หลักสูตร วิธีการ การจัดการ องค์กร การใช้ทรัพยากร และนโยบายของโรงเรียน)
3. มีบรรยากาศของการยอมรับซึ่งกันและกัน (ครูกับครู นักเรียนกับนักเรียน ครูกับนักเรียน ครูกับผู้ปกครอง เป็นต้น)
4. มีการสอนและมีข้อมูลย้อนกลับในทางบวกต่อนักเรียน

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2544, หน้า 23) ได้กล่าวถึงตัวบ่งชี้สภาพความสำเร็จของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาไว้ 9 ประการ คือ 1) ภาวะผู้นำของสถานศึกษา 2) ด้านการทำงานเป็นทีมของบุคลากรภายในและภายนอกสถานศึกษา 3) การสร้างความตระหนักและความรู้ ความเข้าใจกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 4) การกำหนดผู้รับผิดชอบ 5) การประสานงานของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย 6) การบริหารงานตามระบบ PDCA 7) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพให้เป็นงานระดับชาติ 8) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของผู้เกี่ยวข้อง และ 9) ทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินงาน

องค์กรเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและพัฒนา (Organization for Economic Co – operation and Development - OECD)(2544, หน้า 17) ได้สรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสถานศึกษาหรือทำให้สถานศึกษามีประสิทธิผล 8 ด้าน คือ 1) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 2) ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร 3) ด้านการเสียสละของบุคลากร 4) ด้านการทำงานเป็นทีม 5) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา 6) ด้านการพัฒนาบุคลากร 7) ด้านบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา และ 8) ด้านวัฒนธรรมสถานศึกษา

วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์, และเฉลิมชัย หาญกล้า (2546, หน้า 30) ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนให้ไปสู่ความสำเร็จ ในวารสารวิชาการว่า ผู้บริหารจะต้องอาศัยยุทธศาสตร์บางประการในทางการบริหาร ซึ่งประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้

1. ยุทธศาสตร์ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผู้บริหารต้องมีความตระหนักเห็นความสำเร็จเข้ามาบริหารจัดการและมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นและยังต้องคอยติดตามกำกับดูแล ส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
2. ยุทธศาสตร์การสร้างความตระหนักและความรู้ความเข้าใจ นับเป็นการเริ่มต้นที่

จำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีการประชุมชี้แจง ผูกอบรมเพื่อให้บุคลากรเกิดความรู้ความเข้าใจและมองเห็นความสำคัญในเรื่องนั้น ๆ อย่างจริงจัง

3. ยุทธศาสตร์การทำงานเป็นทีม บุคลากรทุกคนในโรงเรียนจะต้องทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง แข็งขัน และมีการเชื่อมโยงระหว่างภารกิจต่าง ๆ ของสถานศึกษา จะทำให้บุคลากรรู้สึก อบอุ่นใจและเต็มใจ ทำให้เกิดการพัฒนายั่งยืน

4. ยุทธศาสตร์การกำหนดผู้รับผิดชอบ จะต้องมีการผู้รับผิดชอบในการประสาน กำกับ และติดตามการดำเนินงานอย่างเป็นระบบอาจแต่งตั้งในลักษณะของคณะกรรมการ คณะทำงาน หรือกำหนดให้เป็นหน่วยงานภายใน

5. ยุทธศาสตร์การวางแผนและกำกับดูแล ต้องมีการวางแผนและจัดระบบการดำเนินงาน การกำกับดูแล จัดให้มีการประชุม การตรวจสอบ การติดตาม และการประเมินผลตามระยะเวลาที่กำหนดอย่างสม่ำเสมอ

6. ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมและการปรึกษาหารือกับคณะกรรมการผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นอกจากการร่วมมือกันทำงานของบุคลากรทุกฝ่ายแล้ว ควรมีการประชุมเพื่อปรึกษาหารือกับสถานศึกษาอื่น ๆ ในเขตพื้นที่การศึกษาเดียวกัน หรือใกล้เคียง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน นับเป็นการช่วยให้สถานศึกษามีโลกทัศน์ที่กว้างขึ้น อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นให้สถานศึกษาต้องพัฒนาตนเองให้ก้าวทันสถานศึกษาแห่งอื่นอีกด้วย

สถาบันการวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ (2548, หน้า 7) ได้กล่าวถึงความสำเร็จในการประกันคุณภาพการศึกษา ไว้ 3 ประการ ดังนี้ 1) คน ได้แก่ ภาวะผู้นำ ทักษะคิดและทักษะ และทีมงาน 2) ระบบ ได้แก่ คู่มือระบบ ระบบคุณภาพและขอบข่ายความรับผิดชอบ และ 3) การจัดการ ได้แก่ การสื่อสาร การกำกับติดตามและความร่วมมือ

สุเทพ พงษ์ศรีวัฒน์ (2550, เมษายน 10. ย่อหน้า 4) กล่าวว่า โรงเรียนที่ดีที่จะประสบความสำเร็จ ในการบริหารงาน ควรมีองค์ประกอบดังนี้

1. มีผู้นำมืออาชีพ (professional leadership) ได้แก่ รอบรู้และยึดมั่นในวัตถุประสงค์ ใช้วิธีการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทุกด้าน และเป็นผู้นำวิชาชีพที่ทรงความรู้และคุณธรรม

2. มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วม (shared vision and goals) ได้แก่ มีวัตถุประสงค์เดียวกันของทุกฝ่าย มุ่งมั่น คงเส้นคงวาในการทำงานอย่างเชิงรุกและมุ่งเน้นการทำงานแบบ กัลยาณมิตรและการร่วมมือร่วมใจกัน (collegiality and collaboration)

3. มีสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ที่ดี (a learning environment) ได้แก่ มีบรรยากาศ น่าอยู่ น่าเรียนรู้ และประเทืองปัญญา มีบรรยากาศของการทำงานที่ดี

4. มุ่งเน้นการสอนและการเรียนรู้ (concentration on teaching and learning) ได้แก่ กำหนดเวลาเรียนต่อปีสูงและใช้เวลาอย่างมีคุณภาพ เน้นงานด้านวิชาการ เน้นผลสัมฤทธิ์

5. ทำการสอนอย่างมีจุดมุ่งหมาย (purposeful teaching) ได้แก่ เป็นองค์กรที่มี

ประสิทธิภาพสูงด้านการสอน/การเรียนรู้ มีวัตถุประสงค์ที่ แจ่มชัด วัตถุประสงค์ของการสอนที่ยึดหยุ่นได้ดี และจัดรูปแบบของบทเรียนได้ดี

6. มีการตั้งความคาดหวังไวสูง (high expectations) ได้แก่ ตั้งความคาดหวังสูงในทุกเรื่อง มีการสื่อสารความคาดหวังให้ทุกคนทราบ และสร้างความท้าทายความสามารถทางปัญญา แก่นักเรียน ครูและบุคลากร

7. ใช้การเสริมแรงเชิงบวก (positive reinforcement) ได้แก่ ยึดหลักเหตุผลความยุติธรรม และชัดเจนตรวจสอบได้ และมีระบบข้อมูลย้อนกลับให้ทราบผล

8. มีการติดตามความก้าวหน้า (monitoring progress) ได้แก่ การติดตาม ตรวจสอบความก้าวหน้าของผลการเรียนของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ตรวจสอบและการประเมินผลงานของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ

9. นักเรียนตระหนักในสิทธิและหน้าที่รับผิดชอบของตนเอง (pupil rights and responsibilities) ได้แก่ พัฒนานักเรียนให้รู้จักการเคารพตนเอง (self-esteem) สร้างนักเรียนให้เป็นผู้รู้หน้าที่และความรับผิดชอบ และนักเรียนสามารถควบคุมตนเองและการทำงานอิสระด้วยตนเอง

10. มีความรู้สึกรับผิดชอบร่วมกันระหว่างบ้านและโรงเรียน (home-school partnership) ได้แก่ ผู้ปกครองเอาใจใส่และเข้ามามีส่วนร่วมส่งเสริม สนับสนุนตามการเรียนรู้ของนักเรียน

11. เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้ตลอดเวลาของสมาชิกทุกคนของโรงเรียน (learning) ใช้โรงเรียนเป็นฐาน การพัฒนาครู อาจารย์ และทำให้โรงเรียนเป็นองค์กรที่ปรับตัวและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลาเช่นกัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 ก, หน้า 24) กล่าวถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานระบบการควบคุมภายในของสถานศึกษา ไว้ 2 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลากร 2) ด้านบริหารจัดการ

รัตเตอร์ (Rutter, 1979, p. 136) เห็นว่าองค์ประกอบความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนควรมีดังนี้ คือ 1) การกำหนดค่านิยม ความคาดหวัง และมาตรฐานของโรงเรียน 2) การบริหารห้องเรียนที่ดี 3) การสอนของครูและกำหนดความคาดหวังที่สูง 4) ครูเป็นแบบอย่างที่ดี 5) ข้อมูลย้อนกลับในทางบวกต่อนักเรียน 6) สภาพแวดล้อมที่ดีสำหรับนักเรียนและครู 7) มอบหมายความรับผิดชอบให้กับนักเรียน 8) ผลสำเร็จของนักเรียน 9) มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน

เอ็ดมันด์ (Edmonds, 1979, pp.28 – 32) ได้ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบที่จะทำให้เกิดความมีประสิทธิภาพในโรงเรียน ดังนี้ 1) ผู้บริหารจะต้องมีภาวะความเป็นผู้นำสูง โดยเฉพาะในด้านการเรียนการสอน 2) เน้นการพัฒนาทักษะพื้นฐานของนักเรียน 3) ตั้งความคาดหวังใน

ความสำเร็จของนักเรียนไว้ในระดับสูง 4) มีการประเมินผลนักเรียนอย่างเป็นระบบและสม่ำเสมอ 5) มีสภาพแวดล้อมที่เป็นระเบียบเรียบร้อย

พูคีย์ (Purkey, 1983, p.427 – 452) ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับโรงเรียนคุณภาพ ดังนี้ 1) ผู้บริหารมีภาวะความเป็นผู้นำทางด้านการเรียนการสอน 2) มีหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายและได้รับการวางแผนไว้อย่างดี 3) เป้าหมายของโรงเรียนที่ชัดเจนและมีความคาดหวังสูง 4) ทำงานตรงตามเวลา 5) สำนึกถึงความสำคัญของการบรรลุผลสำเร็จด้านวิชาการ 6) บรรยากาศที่เป็นระเบียบเรียบร้อย 7) มีสำนึกความเป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน 8) การพัฒนาบุคลากร 9) ส่งเสริมสวัสดิการและความมั่นคงกับบุคลากร 10) มีระบบการวางแผนแบบมีส่วนร่วม 11) บริหารงานแบบกระจายอำนาจ 12) ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม 13) การได้รับสนับสนุนโดยตรง

วิลเฟิลเบอร์ก, และเทดเดล (Wimpelberg, & Teddlie, 1989, pp. 82–107) ได้ค้นคว้าทำการวิจัยแล้วพบว่า โรงเรียนที่มีประสิทธิผลหรือโรงเรียนประสบผลสำเร็จนั้นมีลักษณะดังนี้ 1) เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง 2) มีแผนงานทางวิชาการที่ดี 3) จัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน 4) มีบรรยากาศโรงเรียนในทางบวก 5) ส่งเสริมความมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันแบบเป็นกลุ่ม 6) มีการพัฒนาบุคลากรอย่างกว้างขวาง 7) ใช้ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม 8) ส่งเสริมการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และ 9) ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

ฮิกเก็ต (Highett, 1989, p.9) ได้สรุปในรายงานเรื่องประสิทธิผลของสถานศึกษาว่า มีองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จของสถานศึกษา 7 ประการ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา 2) ความร่วมมือร่วมใจอันแน่วแน่ของบุคลากรภายในโรงเรียน 3) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง 4) การบริหารจัดการเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกและงบประมาณ 5) การเน้นเป้าหมายของสถานศึกษา 6) การสนับสนุนของผู้ปกครอง 7) การให้ความสำคัญทางโปรแกรมทางวิชาการ

แชฟเฟอร์ (Shaffer, 1993, p. 639) กล่าวถึงองค์ประกอบที่ทำให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพคือ

1. เน้นด้านวิชาการโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจนเรื่องวิชาการ ครูต้องให้เด็กทำการบ้าน ตรวจแก้ไขแล้วพูดคุยกับเด็ก ครูต้องสอนแบบให้เด็กคิดเอง และมีแผนการสอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. การจัดห้องเรียน ครูควรใช้เวลาเพียงเล็กน้อยในการเตรียมอุปกรณ์ แจกเอกสาร หรือทำโทษเด็กที่ไม่มีวินัย การเรียนการสอนควรเริ่มและจบให้เด็กอย่างชัดเจน ไม่คลุมเครือ บรรยากาศในห้องเรียนสบาย เด็กกระตือรือร้นที่จะทำงานให้เต็มศักยภาพ และมีการให้กำลังใจเด็กด้วยการชมเชย

3. ความมีวินัย ครูทุกคนควรสามารถแก้ไขปัญหาโดยไม่ต้องส่งเด็กนักเรียนไปยัง

ฝ่ายปกครอง แต่ต้องไม่ใช้ความรุนแรง เช่น ดบ หรือตี ซึ่งจะส่งผลทำให้บรรยากาศในการเรียนมีความตึงเครียด และมีผลต่อการเรียนรู้

4. มีผู้นำที่เข้มแข็ง โรงเรียนที่มีประสิทธิภาพควรมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีความสามารถในการประสานงานทุกฝ่ายเข้าด้วยกันเพื่อทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ทั้งในการวางแผน และควรจะต้องเป้าหมายการศึกษา

วูดส์, และ ออร์ลิก (Woods, & Orlik, 1994, p. 28) ได้นำเสนอแผนภาพแสดงองค์ประกอบสำคัญของโรงเรียนที่มีประสิทธิผลโดยภาพรวมดังนี้

ภาพ 2 องค์ประกอบที่แสดงถึงควมมีประสิทธิผลของโรงเรียน

ฮอย, และมิสเกล (Hoy, & Miskel, 2001, p.20) กล่าวถึงการดำเนินงานของสถานศึกษา ประสบผลสำเร็จจะต้องใช้ตัวบ่งชี้ความสำเร็จของสถานศึกษา 7 ประการ คือ 1) ปัจจัยนำเข้า (input) ประกอบด้วย สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา บุคลากร ภารกิจ ทรัพยากรทางการศึกษา

คณะกรรมการสถานศึกษา วัสดุอุปกรณ์และวิธีการ และสื่อการเรียนการสอน 2) กระบวนการ (transformation processes) ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างองค์การ การบริหารและการจัดการ การปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานให้เหมาะสมเข้ากับสภาพแวดล้อมความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับทุกฝ่าย รู้จักให้การยอมรับและการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของทุกฝ่าย และการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ 3) ผลผลิต ได้แก่ ผู้เรียนประสบความสำเร็จ

สรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งแต่ละปัจจัยล้วนมีความสำคัญมากน้อยแตกต่างกัน และมีส่วนช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนหรือหน่วยงานด้านการศึกษาได้ศึกษาและสามารถนำมาพัฒนาโรงเรียนหรือสถานศึกษาให้ไปสู่ความเป็นโรงเรียนคุณภาพในด้านต่าง ๆ ต่อไป

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาระดับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนแกนนำ โดยผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลทำการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีของนักวิชาการโดยนำมาสังเคราะห์ พบว่ามีอยู่หลายปัจจัย จากนั้นได้นำมาแจกแจงความถี่ตามที่นักวิชาการมีความเห็นตรงกัน และจัดกลุ่มปัจจัยที่มีความซ้ำซ้อน ซึ่งได้นำมาเป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้น เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือประเมินปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนแกนนำของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยนาท สิงห์บุรี และอ่างทอง ซึ่งแบ่งปัจจัยได้ 7 ด้าน ดังนี้

1. ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน
2. ด้านผู้บริหารสถานศึกษา
3. ด้านความสามารถของบุคลากรแกนนำ
4. ด้านการทำงานเป็นทีม
5. ด้านทรัพยากรเพื่อการดำเนินโครงการ
6. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน
7. ด้านสภาพแวดล้อม

ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนแกนนำ

1. หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

1.1 หลักสูตร

1.1.1 ความหมายหลักสูตร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2542, หน้า 8)กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้ผู้เรียนทั้งภายใน

และภายนอกสถานศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย กระบวนการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 (2543, หน้า 28) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง มวลประสบการณ์และกิจกรรมทั้งในและนอกสถานศึกษา ที่จัดเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะต่าง ๆ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

กรมวิชาการ (2544, หน้า 9) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึงข้อกำหนดว่าด้วยจุดหมาย แนวทาง วิธีการ และเนื้อหาสาระในการเรียนการสอนในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถทัศนคติ และพฤติกรรมที่กำหนดในจุดหมายของการศึกษา

ชัยพจน์ รั้งาม (2545, หน้า 8) กล่าวถึง ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง มวลความรู้และมวลประสบการณ์ที่ทางสถานศึกษาหรือผู้จัดการศึกษาจัดให้ผู้ศึกษาได้เรียนรู้ เพื่อพัฒนาตัวผู้เรียนให้เจริญงอกงาม

อุดม เขยกียวงศ์ (2545, หน้า 1) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นตัวกำหนดหรือกรอบแนวปฏิบัติที่จะทำให้การจัดการเรียนบรรลุวัตถุประสงค์

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2545, หน้า 234) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาว่า หมายถึง แผนหรือแนวทางการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง ที่มีข้อกำหนดในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณภาพในทุก ๆ ด้าน ไว้อย่างชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดมาตรฐานการศึกษา ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายในไว้อย่างเบ็ดเสร็จ

ชาญวุฒิ เจริญบุญ (2548, หน้า 40) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สถานศึกษาและครูผู้สอนจัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

วีเลอร์ (Wheeler, 1974, p.11) ได้กล่าวถึง ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง มวลประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งโรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน

ชาร์ฟฟาซิกส์ (Schaffarzick, 1975, p.1)) กล่าวถึง ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึงแผนซึ่งประกอบด้วยจุดมุ่งหมายของการศึกษา ประสบการณ์และการเรียนรู้ซึ่งจัดในลักษณะที่ง่ายแก่การประเมินผล

คราวน์ (Crow, 1980, p.250) กล่าวถึง ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตรหมายถึง มวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทั้งในด้านร่างกาย สังคม ปัญญาและจิตใจ

ฮาส (Hass, 1980, p.4) กล่าวถึง ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับจากโปรแกรมการศึกษา ซึ่งจัดขึ้นเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยอาศัยกรอบของทฤษฎีและการวิจัยในอดีตและปัจจุบันเป็นพื้นฐาน

จากความหมายของหลักสูตรที่ได้กล่าวมา สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ประกอบด้วย เนื้อหาสาระและข้อกำหนดด้านทักษะกระบวนการ คุณภาพ จริยธรรมที่สถานศึกษาและครูผู้สอนจัดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียน มีความรู้ความสามารถ ทักษะคิด และพฤติกรรมที่กำหนดในจุดหมายของการศึกษา

1.1.2 คุณลักษณะของหลักสูตร

ไพบุลย์ แจ่มพงษ์ (2541, หน้า 38) กล่าวถึงลักษณะของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรจะต้องมีลักษณะกว้าง ยืดหยุ่นมีความเป็นสากล มีเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ สังคมโลก ปัจจุบัน และอนาคต และเปิดโอกาสให้ชุมชนหรือสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนด และพัฒนาหลักสูตร

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 (2543, หน้า 30) กล่าวว่า หลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิชาการ เพราะเป็นงานหลักของสถานศึกษาทั้งผู้บริหารและคณะครู อาจารย์ต้องใช้หลักสูตรให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ซึ่งหลักสูตรที่ดีจะต้องมีความเป็นเอกภาพและหลากหลายในการปฏิบัติ

สละ คณาฤทธิ์ (2545, หน้า 22) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญาหรือเป็นคนเก่งและมีความสุข อยู่บนพื้นฐานของความเป็นไทย

ชัยพจน์ รังงาม (2545, หน้า 16) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ หลักสูตรแกนกลางสำหรับจัดการศึกษาในระบบอย่างต่อเนื่อง 12 ปี มีความเป็นเอกภาพ มีมาตรฐานเป็นตัวกำหนดคุณภาพผู้เรียน เป็นหลักสูตรที่มีความเป็นสากล มีความยืดหยุ่น หลากหลายและกระจายอำนาจ มีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ ตามสภาพ ที่เป็นจริงและหลากหลาย

ชาญวุฒิ เจิมจำรูญ (2548, หน้า 41) กล่าวถึง คุณลักษณะของหลักสูตร การศึกษาที่ดี คือ หลักสูตรจะต้องมีลักษณะกว้าง ยืดหยุ่น หลากหลายและกระจายอำนาจ มีความเป็นสากล มีเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ สังคมโลก ปัจจุบัน และอนาคต เปิดโอกาส ให้ชุมชนหรือสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดและพัฒนาหลักสูตร ยึดเด็กเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอน คำนึงถึงพัฒนาการของเด็ก และความต้องการของสังคม มีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงและหลากหลาย

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า คุณลักษณะของหลักสูตรสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมการอ่านควรมี ดังนี้ 1) หลักสูตรของสถานศึกษา มุ่งสนองตอบต่อนโยบาย ในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 2) มีมาตรฐานเป็นตัวกำหนดคุณภาพผู้เรียน 3) มีความเป็นสากล 4) มีเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ สังคมโลก ปัจจุบัน และอนาคต 5) เปิดโอกาสให้ชุมชนหรือสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดและพัฒนาหลักสูตร

6) คำนึงถึงพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัย และความต้องการของสังคม 7) ยึดเด็กเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมในการเรียนการสอนและกิจกรรมของโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน และ 8) มีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงอย่างหลากหลาย

1.2. กระบวนการเรียนการสอน

1.2.1 ความหมายของกระบวนการเรียนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2542, หน้า 8) กล่าวถึงความหมายของกระบวนการเรียนการสอนว่า หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดหมายของหลักสูตร

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 (2543, หน้า 32) กล่าวว่ากระบวนการเรียนการสอนเป็นกระบวนการและพฤติกรรมของครูในด้านต่างๆ ที่ทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามความมุ่งหมายของหลักสูตรที่ต้องการโดยอาศัยสถานการณ์ที่เหมาะสม อันจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งการเรียนการสอนจะเกิดขึ้นได้ต้องประกอบด้วย ครูผู้สอน กระบวนการเรียนการสอน ผู้เรียน และเนื้อหาวิชาหลักสูตรที่จะทำการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 20) ได้ให้ความหมายของกระบวนการเรียนการสอนว่า หมายถึง การกำหนดจุดมุ่งหมาย สาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียน และการวัดผลประเมินผล ที่มุ่งพัฒนาคนและชีวิต ให้เกิดประสบการณ์ในการเรียนรู้เต็มตามความสามารถและสอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของผู้เรียน

ชาญวุฒิ เจริญบุญ (2548, หน้า 42) กล่าวถึงกระบวนการเรียนการสอนว่า หมายถึง การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม ปรับปรุงกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ของหลักสูตรที่กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพ

เต็มดวง จำนง (2550, หน้า 54) ให้ความหมายของ การจัดการกระบวนการเรียนการสอน ว่า เป็นกระบวนการที่ครูจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมาย กิจกรรมวิธีการเรียนรู้ ผู้เรียนได้คิด ได้ปฏิบัติจริง และสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า กระบวนการเรียนการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมและประสบการณ์ทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม พัฒนา และปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดหมายของหลักสูตร

1.2.2 คุณลักษณะของกระบวนการเรียนการสอน

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 174) ได้กล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้ 1) ก่อนเรียนควรเตรียมการสอนก่อนทุกครั้ง โดยศึกษาลักษณะของผู้เรียน วัตถุประสงค์ของการสอน เลือกเนื้อหาสาระที่จะนำมาสอน ดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่กำหนด วิธีการจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อและวิธีการวัดผลประเมินผล 2) ระหว่างการสอน ดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่กำหนด มีการปฏิบัติ สรุป ทบทวน แล้วทำการวัดหลังการเรียนการสอน 3) หลังการสอน ควรทำการประเมินผลว่าเป็นไปตามจุดประสงค์หรือไม่ และมีสิ่งใดที่ควรปรับปรุงแก้ไข

ไพบุลย์ แจ่มพงษ์ (2541, หน้า 38) กล่าวถึงลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพว่า ต้องให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน ร่วมประเมินผล การเรียนรู้ด้วยตนเอง บทเรียนต้องท้าทายทางปัญญา คำถามต่าง ๆ ต้องพัฒนาทักษะความคิด อารมณ์ ความรู้สึก ให้โอกาสผู้เรียนได้แสดงออกอย่างอิสระ ใช้แหล่งความรู้ที่เหมาะสม และใช้เทคโนโลยีที่หลากหลายเป็นเครื่องมือการเรียนรู้

บุญเรือง ศรีเหรียญ (2542, หน้า 103) กล่าวถึงการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่มีคุณภาพว่าการเรียนการสอนต้องทำให้นักเรียนเกิดความสนใจเป็นประการแรก โดยครูผู้สอนต้องนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ได้รับการรวบรวมอย่างเป็นระบบ จัดทำบันทึกการเปลี่ยนแปลงเรื่องที่ทันสมัย ใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่ายและมีความชัดเจน มีการนำเสนอตัวอย่าง และภาพที่มีสีสันประกอบ มีการทบทวนกฎเกณฑ์ที่สำคัญเสมอ ๆ เนื้อหาของบทเรียนจะต้องง่ายต่อการทำความเข้าใจ มีความสัมพันธ์กับความรู้เดิมของนักเรียน และสามารถหาสื่อประกอบการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเรียนได้ง่าย

สุวิทย์ มูลคำ (2543, หน้า 54) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนที่ดีมีลักษณะดังนี้ 1) ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) เน้นความต้องการของผู้เรียนเป็นหลัก 3) ต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน 4) ต้องเป็นที่น่าสนใจ ไม่ทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย 5) ต้องดำเนินไปด้วยความเมตตากรุณาต่อผู้เรียน 6) ต้องตระหนักถึงเวลาที่เหมาะสม ที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ 7) ต้องท้าทายให้ผู้เรียน อยากเรียนรู้ 8) ต้องสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง 9) ต้องสนับสนุน ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้อย่างหลากหลาย 10) ต้องมีจุดมุ่งหมายของการสอน 11) ต้องสามารถเข้าใจผู้เรียนทุกคน 12) ต้องคำนึงถึงภูมิหลังของผู้เรียน 13) ต้องไม่ยึดวิธีการใดวิธีการหนึ่งเท่านั้น 14) การเตรียมการสอนที่ดีต้องเป็นพลวัตร (dynamic) กล่าวคือ มีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาทั้งในการสร้างกิจกรรม รูปแบบ บรรยากาศ เนื้อหาสาระ ตลอดจนเทคนิควิธีการต่าง ๆ 15) ต้องสอนในสิ่งที่ไม่ไกลตัวผู้เรียนมากเกินไป 16) ต้องมีการเตรียมการสอนและการวางแผนการสอนอย่างเป็นระบบ

สายสมร ยุวมินิ (2544, หน้า 13) กล่าวว่าในการจัดกระบวนการเรียนรู้ครูผู้สอนควรเป็นผู้ชี้แนะให้นักเรียนเกิดความรู้ด้วยตนเองมากกว่าการเป็นผู้สอนด้วย

วิธีการ ดังนี้ 1) กระตุ้นให้นัก ครูใช้กิจกรรม วิธีการ หรือสื่อให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็น แนวทางในการแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง 2) ฝึกให้ผู้เรียนคิด ตั้งคำถาม แสวงหาคำตอบอย่างมีเหตุผล 3) สะกิดให้ปฏิบัติ ให้ผู้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ทั้ง เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม 4) ฝึกหัดจนชำนาญ ให้ผู้เรียนฝึกฝนปฏิบัติจนเกิดทักษะและ สามารถสรุปผลจากการปฏิบัติเป็นหลักการหรือแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม 5) จัดการอย่างเป็น ระบบ ให้ผู้เรียนรู้จักวางแผน จัดกระบวนการในการทำงานและการประเมินผลการปฏิบัติงาน ของตน เพื่อนำวิธีการจัดการไปใช้พัฒนาการปฏิบัติงานอื่น ๆ ต่อไป

กมล ภูประเสริฐ (2545, หน้า 44) ได้กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับการจัด กิจกรรมกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุดไว้ดังนี้ 1) สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน 2) ส่งเสริมความสามารถในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ การเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต หรือการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ 3) ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ของผู้เรียน แต่ละคน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 4) ส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่าง มีประสิทธิภาพโดยเน้นกระบวนการคิด การปฏิบัติจริง และนำไปใช้ประโยชน์ได้ หรือมีส่วนร่วม ในการเรียนรู้ให้มากที่สุด 5) ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันทั้งผู้เรียน ผู้สอน และผู้ที่เกี่ยวข้อง

สรุปได้ว่า คุณลักษณะของกระบวนการเรียนการสอนที่มีผลต่อ ความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน มีดังนี้ 1) จุดมุ่งหมายในกระบวนการ เรียนการสอนสอดคล้องกับนโยบายในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 2) ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ของผู้เรียน แต่ละคน คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) มี การบูรณาการกิจกรรมการอ่านในกระบวนการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 4) มีเทคนิควิธีการ สอน การจัดบรรยากาศในการสอนที่ส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของผู้เรียน 5) จัดการเรียนการ สอนให้นักเรียนเรียนรู้ โดยใช้ทักษะทางการอ่านให้เกิดประโยชน์ในการแสวงหาความรู้ 6) มีการ ใช้สื่อประกอบการสอนอย่างหลากหลายในการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนมีนิสัยรักการ อ่าน 7) มีการจัดการอย่างเป็นระบบให้ผู้เรียนรู้จักวางแผน จัดกระบวนการในการทำงาน และ ประเมินผลการปฏิบัติงานของตนเพื่อนำวิธีการจัดการไปใช้พัฒนาการปฏิบัติงานอื่น ๆต่อไป

จากความหมายและคุณลักษณะของหลักสูตรและกระบวนการเรียนการ สอนที่นักการศึกษาได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ที่เป็น ปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน คือ มวล ประสพการณ์ และการจัดกิจกรรมทุกชนิดที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ที่สถานศึกษาและครูผู้สอนจัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ ทำให้ ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมีนิสัยรักการอ่านตามจุดมุ่งหมายของโครงการ โดยมี คุณลักษณะที่สำคัญ คือ มุ่งสนองตอบนโยบายในการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน โดยมีมาตรฐาน เป็นตัวกำหนดคุณภาพผู้เรียน เปิดโอกาสให้ชุมชนหรือสังคมมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม

ที่คำนึงถึงพัฒนาการของเด็กในแต่ละวัยและยึดเด็กเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรม มีการนิเทศติดตาม วัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงและหลากหลาย

2. ผู้บริหารสถานศึกษา

2.1 ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษา

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของผู้บริหารดังนี้

วิจารณ์ สारวัตนะ (2542, หน้า 3) ให้ความหมายของผู้บริหารไว้ คือบุคคลที่รับผิดชอบในการปฏิบัติงานขององค์การเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในองค์การ ธุรกิจเรียกว่า ผู้จัดการ (management) แต่ในองค์การของรัฐเรียกว่า ผู้บริหาร (administration) ดังนั้นในองค์การธุรกิจจึงเรียกว่า การจัดการ (management) และองค์การของรัฐ ใช้คำว่า (administration)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของผู้บริหารสถานศึกษาว่า ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษาแต่ละแห่งทั้งของรัฐและเอกชน

เสนาะ ดิยาวาร์ (2543, หน้า 13) กล่าวถึงความหมายของผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง บุคคลที่ทำหน้าที่ในตำแหน่งผู้บริหารขององค์การที่ไม่มุ่งหวังผลกำไรแก่ตัวเอง เช่น องค์การที่เป็นหน่วยราชการ องค์การการกุศล องค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือส่วนท้องถิ่น เทศบาล หรือโรงพยาบาลของรัฐ เป็นต้น

ถวิล อรัญเวศ (2544, หน้า 15) ได้กล่าวถึงความหมายของผู้นำ หรือผู้บริหาร หรือนักบริหาร หมายถึง บุคคลผู้เป็นหัวหน้า หรือผู้นำในหน่วยงานนั้นๆ ถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุด ทั้งนี้เพราะเป็นผู้มีบทบาทมากที่สุดและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ๆ ภายในหน่วยงาน

สมเกียรติ เปากัน (2545, หน้า 7) กล่าวถึงความหมายของผู้บริหารสถานศึกษาว่า ผู้บริหารสถานศึกษาหมายถึงบุคลากรที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าสถานศึกษา ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่และผู้อำนวยการสถานศึกษา

ประพัฒน์พงศ์ เสนาฤทธิ์ (2546, คำนำ) ได้กล่าวถึงความหมายของผู้บริหารสถานศึกษาว่าเป็นสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมายถึง บุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาแต่ละแห่งทั้งภาครัฐและเอกชน

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่าผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ หรือรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษาของรัฐบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ชัยนาท สิงห์บุรี และอ่างทอง รับผิดชอบหน้าที่ในการปฏิบัติงานโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของสถานศึกษาให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยผู้บริหารจะมีหน้าที่ดูแลและร่วมวางนโยบาย

ด้านต่างๆ ทุกด้านเพื่อให้การดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.2 คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา

สุพล วังสินธ์ (2541, หน้า 9) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ยุคใหม่ควรมีลักษณะดังนี้ 1) มีวิสัยทัศน์กว้างไกล 2) มีบุคลิกภาพประชาธิปไตย ใช้หลักเหตุผลในการบริหารงาน 3) มีจิตสำนึกในความมุ่งมั่น 4) มีใจกว้าง เปิดโอกาสให้ครูมีเสรีภาพในการคิด 5) ปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงจัดการเรียนรู้ให้เกิดผลตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา 6) มีภาพในการจัดระบบบริหารของสถานศึกษาโดยนำระบบคุณธรรมมาใช้ในสถานศึกษา 7) สร้างขวัญและกำลังใจให้ครู ที่จะเป็นครูดี ครูเก่งและครูที่ปรึกษา

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542, หน้า 180) กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้บริหารที่พึงประสงค์ มีดังนี้ 1) ต้องมีภาวะผู้นำ และพัฒนาตนเองตลอดเวลา 2) ต้องมุ่งมั่นที่จะสร้างระบบคุณภาพองค์การแห่งคุณภาพเพิ่มให้ผลิต(นักเรียน) สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า 3) นักป้องกันปัญหา 4) ต้องตัดสินใจบนทางเลือกที่มีความเสี่ยงอย่างมีเหตุผล 5) มีความรับผิดชอบในการสดับรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่าย 6) ให้ความสำคัญกับความต้องการของบุคคลต่างๆ ไม่กลัวการเปลี่ยนแปลง 6) ต้องให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและการบริหารการเปลี่ยนแปลงแก่ผู้บริหารรองลงไปทุกระดับและต้องวางระบบการสื่อสาร 7) มีความซื่อสัตย์และมีหลักการ 8) มีจิตสำนึกแห่งคุณภาพ

นงลักษณ์ ยุทธสุทธิพงศ์ (2543, บทคัดย่อ) กล่าวสรุปคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาควรมีลักษณะดังนี้ 1) มีการวางแผน 2) มีวิสัยทัศน์ 3) มีความสามารถในการสื่อสาร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543, หน้า 129) สรุปแนวคิดของคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหาร ดังนี้ 1) มีวิสัยทัศน์ (vision) คือกำหนดหรือสร้างภาพความสำเร็จขององค์กรในอนาคต 2) ต้องสามารถสื่อความหมายวิสัยทัศน์ให้ผู้ร่วมงานเข้าใจตรงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องสามารถโน้มน้าวให้ทุกคนในองค์กรหรือสถานศึกษายอมรับว่าวิสัยทัศน์หรือภาพความสำเร็จนั้นเกิดจากความคิดของทุกคน มิใช่เกิดจากผู้นำหรือผู้บริหารสถานศึกษาแต่เพียงฝ่ายเดียว 3) ต้องมีความมุ่งมั่น คือไม่ย่อท้อต่อปัญหาอุปสรรคที่ขัดขวางต่อความพยายามหรือต่อการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้

ถวิล อรัญเวศ (2544, หน้า 15 – 19) กล่าวถึงคุณลักษณะของนักบริหารมืออาชีพในทุกพื้นที่เขตการศึกษาไว้ 10 ประการคือ 1) กล้าตัดสินใจ 2) ใฝ่ต่อข้อมูล 3) เพิ่มพูนวิสัยทัศน์ 4) ซื่อสัตย์และสร้างสรรค์ผลงาน 5) ประสานสืบทอด 6) คิดสร้างสรรค์วิธีการทำงานใหม่ๆ 7) จูงใจเพื่อนร่วมงาน 8) ทนทานต่อปัญหาอุปสรรค 9) รู้จักยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ 10) บริหารงานแบบมีส่วนร่วม

ไพรัช มณีโชติ (2544, หน้า 41) ได้กล่าวสรุปเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารที่มีคุณภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษาควรมีลักษณะดังนี้ 1) ความเป็นผู้นำ 2) มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน 3) มีความสามารถทางวิชาการ 4) มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 5) มีคุณธรรม ได้แก่ มีความรับผิดชอบ มีความเพียรพยายาม 6) มีมนุษยสัมพันธ์ และ 7) มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2545, หน้า 1) ได้กล่าวสรุปเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ดังนี้ 1) คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำ คือ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรับผิดชอบ มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าตัดสินใจ ความอดทน มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีมนุษยสัมพันธ์ มีความเฉลียวฉลาด มีเหตุมีผล ร่วมกิจกรรมทางสังคม 2) คุณลักษณะด้านวิชาการ คือ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ มีความฉลาดสามารถยืดหยุ่นวิธีการเพื่อความสำเร็จของงาน ก้าวทันวิทยาการและเทคโนโลยี มีไหวพริบในการทำงาน 3) คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ คือ มีกิริยาท่าทางการแสดงออกดี เข้มแข็ง ท่าทางกระฉับกระเฉง จิตใจหนักแน่น มีความสามารถในการสื่อสาร มั่นคงอดทนสูง กระตือรือร้นในการทำงาน มีมนุษยสัมพันธ์ มองโลกในแง่ดี 4) คุณลักษณะด้านความสามารถในการบริหารงาน คือ มีความสามารถในการจัดการ มีความกระตือรือร้นที่จะทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมาย มีนิสัยรักการทำงาน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ มีความยืดหยุ่น

ธีระ รุญเจริญ (2546, หน้า 41) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาควรมีลักษณะดังนี้ 1) มีความรัก ความเมตตา เอาใจใส่ดูแล เอื้ออาทรความทุกข์ความสุขของผู้เรียนและเพื่อนร่วมงาน 2) ประพฤติและปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีตามกรอบศีลธรรมและวัฒนธรรมไทย 3) มีความรับผิดชอบและตรงต่อเวลา 4) ใฝ่หาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างเท่าทันเหตุการณ์ 5) มีความเชื่อว่าทุกคนมีศักยภาพและสามารถพัฒนาตนเองได้ 6) มุ่งมั่นปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน และเพื่อน

วินิตา สุกระมูล (2546, หน้า 34) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ ดังนี้ 1) เป็นผู้นำทางวิชาการ 2) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักการสร้างแนวคิดใหม่ๆ และมีความสามารถในการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) รู้จักสร้างวิสัยทัศน์และกำหนดวิสัยทัศน์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา 4) มีความรู้ความสามารถในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ 5) มีคุณธรรมและความซื่อสัตย์ สุจริต โปร่งใสและยุติธรรม 6) มีความฉลาดทางอารมณ์ 7) มีความสามารถในการบริหารจัดการที่ดี 8) มีความรู้ความสามารถในเชิงการสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ 9) มีความรู้ ความสามารถในการเป็นนักวิจัยและพัฒนา 10) พัฒนางค์การเพื่อมุ่งสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

สุวิมล ว่องวานิช (2546, หน้า 166) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของบุคลากรทางการศึกษาที่มีตำแหน่งบริหาร (ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวด/สาย) ควรมี

ลักษณะดังนี้ 1) ความเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ 2) ผู้แก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ 3) ความเป็นผู้สร้างสรรค์ ความเป็นวิชาชีพ 4) ความเป็นผู้ประกอบการ 5) ความเป็นผู้ใฝ่รู้และพัฒนาตนเอง 6) การเป็นผู้เสริมพลังอำนาจ 7) ทักษะการสื่อสารในการทำงานเป็นทีม 8) ทักษะการจัดการความขัดแย้ง

เฉลิมชัย หาญกล้า (2549, หน้า 42) กล่าวถึงคุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารไว้ว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องมีคุณลักษณะทักษะในด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไป ตามระดับของการเป็นผู้บริหาร เนื่องจากลักษณะงานงานของผู้บริหารในแต่ละระดับมีความแตกต่างกัน การมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับบทบาทในการบริหาร จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถทำหน้าที่ของตนได้เป็นอย่างดี คุณลักษณะดังกล่าวประกอบด้วย

1. คุณลักษณะด้านทักษะการทำงาน (technical skills) เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน คือ เก่งงาน ได้แก่ มีความรู้ที่ดี รอบรู้เกี่ยวกับงาน ทำงานได้ถูกต้องรวดเร็ว มีความรับผิดชอบต่อการทำงานสูง เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงของงานในส่วนต่าง ๆ ได้ เป็นอย่างดี

2. คุณลักษณะด้านทักษะการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล(interpersonal skills) เป็นทักษะในด้านเก่งคน คือ มีความรู้ความเข้าใจเรื่องมนุษย์และพฤติกรรมมนุษย์เป็นอย่างดี มีทักษะและเทคนิคเชิงพฤติกรรมสัมพันธ์ มีความสามารถในการควบคุมและปรับพฤติกรรมของตนเองและบุคคลรอบข้าง

3. คุณลักษณะด้านทักษะการคิด (conceptual skills) เป็นทักษะในด้านเก่งคิด หมายถึง ความสามารถในการคิด ซึ่งจะต้องมาจากการมีข้อมูลมาก มีความสามารถในการวิเคราะห์ มีวิสัยทัศน์ และมีความสามารถสูง ในการกำหนดกลยุทธ์และการวางแผน

ฟิลลิปเปียน, และแวนนาگان (Pellegrion, & Vannhagan, 1985 p.1) ให้ความหมายคุณลักษณะของผู้บริหารว่า หมายถึง ศักยภาพทางความรู้ หรือทักษะที่ช่วยให้นักบริหารปฏิบัติงาน ได้สำเร็จ

จากความหมายและคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ที่เป็นปัจจัยสำคัญมีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ควรมีลักษณะดังนี้ 1) ต้องมีภาวะผู้นำและพัฒนาตนเองตลอดเวลา 2) เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์แนวคิดใหม่ ๆ ในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านและมีความสามารถในการปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) มีความเป็นประชาธิปไตยใช้หลักเหตุผลในการบริหารงานจัดการของโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 4) ใจกว้างเปิดโอกาสให้ครูมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 5) มีความรู้ มีความเข้าใจในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 6) มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ประสานงานด้านความร่วมมือจากทุกฝ่ายเพื่อพัฒนาโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

3. ความสามารถของบุคลากรแกนนำในสถานศึกษา

3.1 ความหมายของบุคลากรแกนนำ

มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของบุคลากรแกนนำ ไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2542, หน้า 15) กล่าวถึงความหมายของบุคลากรไว้ว่า หมายถึง ผู้บริหาร ครูผู้สอน และบุคลากรสนับสนุน หรือผู้ปฏิบัติงาน หน้าที่ต่างๆ ในสถานศึกษา

กรมสามัญศึกษา (2543, หน้า 2) กล่าวว่าครูแกนนำ หมายถึง ครู อาจารย์ ที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 มาตรา 22 – 30 ได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถเป็นต้นแบบปฏิบัติการเรียนรู้ เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและทำหน้าที่พัฒนาเครือข่ายด้านการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มยุรี แสงพรหม (2545, หน้า 6) อธิบายความหมายของครูแกนนำว่า หมายถึง ครูที่มีความรู้ความสามารถในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและสามารถนิเทศหรือให้คำแนะนำชี้แจงต่อครูเครือข่าย เพื่อให้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้

วีระศักดิ์ พลอยบุตร (2546, หน้า 6) ได้กล่าวถึงความหมายของครูแกนนำ หมายถึง บุคคลผู้ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นหัวหน้าในการรับผิดชอบการประเมินผลภายในของสถานศึกษา

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า บุคลากรแกนนำหมายถึงบุคคลที่ได้รับมอบหมายทำหน้าที่เป็นแกนนำของสถานศึกษาในการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจและนำเอานโยบายของผู้บริหารในเรื่องการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร

3.2 คุณลักษณะของบุคลากรแกนนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2542, หน้า 15) ได้กล่าวไว้ว่า ทุกองค์กรหรือหน่วยงานใดๆ ก็ตาม บุคลากรนับเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุดแม้ว่าจะมีงบประมาณให้อย่างเพียงพอ มีการจัดการและบริหารที่ดี มีวัสดุอุปกรณ์พร้อมเพียงใดก็ตาม หากบุคลากรในองค์กรหรือในหน่วยงานไม่มีความรู้ความสามารถ ขาดความซื่อสัตย์สุจริต และไม่ประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัยอันดีแล้ว นับว่าเป็นการยากที่การปฏิบัติงานจะบรรลุผลตามเป้าหมาย แต่ถ้าได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับงาน มีความซื่อสัตย์สุจริต ประพฤติอยู่ในระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบสูง การดำเนินงานก็จะประสบผลสำเร็จ บุคลากรในสถานศึกษาประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและบุคลากรสนับสนุน หรือผู้ปฏิบัติงานหน้าที่ต่างๆ ในสถานศึกษา องค์กรใดถ้ามีบุคลากรที่มีคุณภาพและทำงานอย่างมี

ประสิทธิภาพองค์การนั้นสามารถพัฒนาได้เจริญรุ่งเรือง ประสบผลสำเร็จบรรลุตามปรัชญาและเป้าหมายขององค์การ

สุวิมล ว่องวานิช (2543, หน้า 169) กล่าวว่า คุณสมบัติสำคัญของบุคลากรแกนนำที่ผู้บริหารใช้ในการพิจารณาแต่งตั้งให้รับผิดชอบงานด้านการประเมินผลมี 4 ลักษณะ คือ 1) เป็นบุคคลที่ผู้บริหารไว้วางใจและมีความรับผิดชอบในการทำงาน 2) เป็นบุคคลที่มีความสามารถด้านการวิจัย การวัดผล หรือการวิเคราะห์ข้อมูล 3) เป็นผู้ดำรงตำแหน่งโดยสายงาน เช่น ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หรือหัวหน้างานวัดผล 4) เป็นผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโทหรือเอก และนอกจากนี้ได้กล่าวถึงบุคคลที่เป็นแกนนำควรมีคุณลักษณะ คือ มีความรู้ด้านการประเมินมีความรับผิดชอบ และเป็นที่ยอมรับ

มยุรี แสงพรหม (2545, หน้า 18) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูแกนนำควรมีลักษณะดังนี้ คือ เน้นครูที่มีความรักในวิชาชีพครู มีความตั้งใจในการพัฒนาตนให้ก้าวหน้า การเปลี่ยนสภาวะการณ์ต่าง ๆ ตามสภาพการเปลี่ยนแปลงการปฏิรูปการเรียนรู้ สามารถชี้แนะและให้ความช่วยเหลือรวมทั้งเป็นแบบอย่างแก่เพื่อนครูได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า คุณลักษณะเด่นของบุคลากรแกนนำที่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมการอ่าน ควรมีลักษณะดังนี้ 1) เป็นบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับงานโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน และมีความรับผิดชอบสูง 2) มีความสามารถในการประสานงาน กับทุกฝ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ 3) มีความสามารถชี้แนะและให้ความช่วยเหลือ รวมทั้งเป็นแบบอย่างแก่เพื่อนครูได้เป็นอย่างดี 4) มีความตั้งใจจริงในการพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ 5) เป็นบุคคลที่มีความสามารถด้านการวิจัยการประเมิน การวัดผล หรือการวิเคราะห์ข้อมูล

จากความหมายและคุณลักษณะของบุคลากรแกนนำที่นักการศึกษาได้กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า บุคลากรแกนนำที่เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมการอ่าน คือ บุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นแกนนำหรือรับผิดชอบโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมกับงานโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน และมีความรับผิดชอบสูง มีความสามารถในการประสานงานกับทุกฝ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถชี้แนะและให้ความช่วยเหลือรวมทั้งเป็นแบบอย่างแก่เพื่อนครูได้เป็นอย่างดี มีความตั้งใจในการพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์เป็นบุคคลที่มีความสามารถด้านการวิจัยการประเมิน การวัดผล หรือการวิเคราะห์ข้อมูล

4. การทำงานเป็นทีม

4.1 ความหมายของการทำงานเป็นทีม

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีมไว้แตกต่างกันดังต่อไปนี้

กรมวิชาการ (2539, หน้า 5) ได้กล่าวถึงความหมายการทำงานเป็นทีม หมายถึง การทำงานร่วมกันของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีเป้าหมายของการทำงานเดียวกัน เพื่อบรรลุจุดประสงค์เดียวกัน สมาชิกของกลุ่มต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน โดยสมาชิกในกลุ่มต้องช่วยเหลือพึ่งพากัน เพื่อให้งานประสบความสำเร็จเมื่อทำงานเสร็จแล้ว จะต้องพิจารณาว่างานนั้นประสบความสำเร็จหรือไม่ โดยจะต้องมีการประเมินผลและเมื่อประเมินผลแล้ว ได้ผลงานมีคุณภาพ น่าพอใจ จะมีการให้รางวัลแก่กลุ่ม

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2543, หน้า 32) ได้กล่าวถึงความหมายการสร้างทีมงานมีความหมายมากกว่าการพัฒนาทีมงาน หรือกิจกรรมของการทำงานเป็นทีมมันกว้างกว่าสองความหมายรวมกัน การสร้างทีมงานเกี่ยวข้องกับการจัดคนเป็นทีม การทำให้สมาชิกของทีมงานทำงานร่วมกัน การสนับสนุนและก่อให้เกิดน้ำใจร่วมกัน ดังนั้นคำว่า การสร้างทีมงาน (Team Building) การพัฒนาทีมงาน (Team Development) และการทำงานเป็นทีม (Team Work) แม้จะมีความหมายคล้ายคลึงกันมากแต่ก็ไม่เหมือนกันทีเดียว หากพิจารณาโดยลึกซึ้งแล้ว จะยังคงมีส่วนที่แตกต่างกันอยู่บ้าง

มารศรี สุธานี (2545, หน้า 2) ได้กล่าวถึงความหมายการสร้างทีมงาน หรือ การทำงาน หรือการสร้างทีม หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำใดๆ เพื่อเป็นการดึงดูดคนให้ได้เข้ามาร่วมกันทำงานและทำให้การทำงานร่วมกันมีประสิทธิภาพมากขึ้น

รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2548, หน้า 150) ได้กล่าวถึงความหมายของทีมและทีมงาน ดังนี้ 1) ทีม หมายถึงคนจำนวนหนึ่งที่มีทักษะต่างๆ กันมาทำงานร่วมกันและกำหนดเป้าหมายหรือแนวทางร่วมกันโดยต่างรับผิดชอบร่วมกัน 2) ทีมงาน หมายถึงความเข้าใจและความมุ่งมั่นของลูกทีมที่มีให้กับทีม ดังนั้น ทีมทุกทีม จึงหมายถึงกลุ่มหรือคณะ แต่กลุ่มทุกกลุ่มอาจไม่ใช่เป็นทีมก็ได้ 3) ความเป็นทีมนั้นต้องการปรึกษาหารือ การตัดสินใจ และทำงานร่วมกัน 4) การทำงานเป็นทีม หมายถึงการที่บุคคลหลายๆ คนมารับผิดชอบร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ซึ่งบุคคลแต่ละคนล้วนมีพื้นฐานแนวความคิด ทักษะ และประสบการณ์ที่แตกต่างกันจึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วม

ปาร์คเกอร์ (Parker, 1990, p.10) ได้กล่าวถึงความหมายของทีมว่า เป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์และต้องพึ่งพากัน เพื่อปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายหรือปฏิบัติงานให้เสร็จสมบูรณ์ คนกลุ่มนี้มีเป้าหมายร่วมกันและยอมรับว่าวิธีเดียวที่จะทำงานให้สำเร็จ คือการทำงานร่วมกัน

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การทำงานเป็นทีมหมายถึง การทำงานร่วมกันของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยมีเป้าหมายของการทำงานเดียวกัน เพื่อบรรลุจุดประสงค์เดียวกันสมาชิกของกลุ่มต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน โดยสมาชิกในกลุ่มต้องช่วยเหลือพึ่งพากันเพื่อให้การดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านประสบความสำเร็จ

4.2 คุณลักษณะของการทำงานทีม

อิสระ เสียงเพราะดี, และธวัชชัย พิกุลแก้ว (2540, หน้า 276) กล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติงานเป็นทีม ควรมีลักษณะในการปฏิบัติงานและมีข้อควรคำนึงถึง คือ การสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเป้าหมาย สามารถบริหารกันเองได้ภายในทีม มีการพัฒนาประสิทธิภาพของทีมอยู่ตลอดเวลา และทุกคนในทีมจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมของทีม

พรนพ พุกกะพันธุ์ (2544, หน้า 76) กล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติงานเป็นทีม ควรมีลักษณะในการปฏิบัติงานและมีข้อควรคำนึงถึง ดังนี้ คือ การสร้างความเข้าใจในวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการปฏิบัติงานขององค์การนั้นอย่างแจ่มแจ้ง มีการสื่อสารที่ดีเพื่อความเข้าใจอันดีระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา เลือกวิธีปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับงานเพื่อให้งานบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ มีความคิดริเริ่มในการวินิจฉัยสั่งการอย่างมีประสิทธิภาพและการให้สิทธิแก่สมาชิกในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจปฏิบัติงานด้วย การมอบอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้นำให้กับผู้ร่วมงานอื่นๆ เพื่อจะได้เป็นการทดสอบการปฏิบัติงานและความคิดเห็นจากผู้ร่วมงาน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในวิธีการดำเนินงานที่จะได้พบปัญหาและหาแนวทางแก้ไขเพื่อให้การปฏิบัติงานนั้นดีขึ้น

สงกรานต์ โสระสิงห์ (2545, หน้า 26) ได้กล่าวถึงทีมที่พึงประสงค์มีลักษณะ ดังนี้ 1) ความสัมพันธ์ในหมู่สมาชิกดีเยี่ยม 2) เปิดเผยจริงใจซึ่งกันและกัน 3) รูปแบบของกลุ่มเป็นแบบไม่เป็นทางการ 4) สมาชิกยอมรับและนับถือความสามารถของกลุ่ม 5) มีขวัญและกำลังใจมีสัมพันธภาพที่ดีในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม 6) มีความอบอุ่นเป็นกันเอง 7) ภาวะผู้นำเป็นไปตามสถานการณ์ 8) ภูมิใจและพึงพอใจในการทำงาน

ฟรานซิส, และ ยัง (Francis, & Young, 1979,P.4) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของทีมงานที่ประสบความสำเร็จดังนี้ 1) ภาวะผู้นำที่เหมาะสม 2) ความเป็นสมาชิกที่เหมาะสม 3) ความผูกพันรับผิดชอบต่อทีม 4) บรรยากาศสร้างสรรค์ 5) มีความมุ่งมั่นที่จะบรรลุถึงความสำเร็จ 6) บทบาทร่วมกันที่ชัดเจน 7) วิธีการทำงานที่มีประสิทธิผล 8) กรรมวิธีของทีมที่ได้กำหนดไว้เป็นอย่างดี 9) การวิพากษ์วิจารณ์โดยปราศจากอคติและการบาดหมาง 10) สมาชิกแต่ละคนได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดีแล้ว 11) ความเข้มแข็งในทางสร้างสรรค์ และ 12) ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่ม

วูดค็อก (Woodcock, 1994,p.7) ได้กล่าวถึงทีมงานที่มีประสิทธิภาพไว้ว่าการทำงานเป็นทีมต้องมีคุณลักษณะ 9 ประการ คือ 1) ทุกคนเข้าใจวัตถุประสงค์แจ่มชัดและเห็นด้วยกับเป้าหมาย 2) มีความเปิดเผยต่อกันและเผชิญหน้ากัน 3) จริงใจต่อกันและสนับสนุนช่วยเหลือกัน 4) มีทั้งความร่วมมือและขัดแย้ง 5) มีระเบียบปฏิบัติที่คล่องตัว 6) มีหน้าที่ที่เหมาะสม 7) มีการทบทวนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ 8) มีการพัฒนาบุคลากร และ 9) สัมพันธภาพระหว่างกลุ่มดี

ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ควรมีลักษณะดังนี้ 1) ความกระฉับกระช่ายในวัตถุประสงค์ และเห็นด้วยกับเป้าหมาย 2) สมาชิกในทีมงานมีความสัมพันธ์กันอย่างเปิดเผย ซื่อสัตย์ ตรงไปตรงมา กล้าเผชิญหน้าเพื่อแก้ปัญหาการทำงานร่วมกัน 3) การสนับสนุนการจริงจังต่อกัน 4) ความร่วมมือและความขัดแย้งสมาชิกในทีมงานอุทิศตนในการปฏิบัติงานให้เสร็จไปด้วยดี 5) การปฏิบัติงานที่ชัดเจน 6) ภาวะผู้นำที่เหมาะสม 7) ทบทวนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ 8) การพัฒนาบุคคล 9) สัมพันธะระหว่างกลุ่มที่ดี (พริยะ อนุกุล, 2549. ย่อหน้า 4)

สรุปได้ว่าคุณลักษณะของการทำงานเป็นทีมที่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ควรมีดังนี้ 1) คณะทำงานหรือคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เข้าใจในวัตถุประสงค์อย่างชัดเจนและเห็นด้วยกับเป้าหมาย 2) มีภาวะผู้นำที่เหมาะสม 3) สมาชิกในทีมงานมีความสัมพันธ์กันอย่างเปิดเผย ซื่อสัตย์ ตรงไปตรงมา กล้าเผชิญหน้าเพื่อแก้ปัญหาการทำงานร่วมกัน 4) เลือกวิธีปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับงานเพื่อให้งานบรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ 5) มีการพัฒนาประสิทธิภาพของทีมงานตลอดเวลา 6) ทีมงานทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการทำงานของโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน

จากความหมายและคุณลักษณะของการทำงานเป็นทีมดังได้กล่าวมาข้างต้นนั้นสรุปได้ว่า การทำงานเป็นทีม ที่เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านหมายถึง การทำงานเป็นหมู่คณะและการจัดการของผู้บริหารหรือผู้นำในการนำความสามารถในการทำงานของผู้ร่วมทีมทุกคนออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินโครงการโดยมีการกำหนดบทบาท อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบให้คณะทำงานอย่างชัดเจน คณะทำงานเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ทีมงานมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความจริงใจในการทำงานร่วมกันเพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

5. ทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน

5.1 ความหมายของทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541, หน้า 52) ได้กล่าวถึงความหมายของทรัพยากรทางการศึกษา หมายถึงทรัพยากรทั้งที่มีใช้การเงิน และทรัพยากรทางการเงิน ตามนัยนี้ ทรัพยากรทางการศึกษาจึงรวมถึงบุคลากร ที่ดิน อาคาร สิ่งก่อสร้าง วัสดุอุปกรณ์ การเรียนการสอนและการผสมผสานการใช้ปัจจัยต่างๆ เข้าด้วยกัน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2542, หน้า 17) กล่าวถึงความหมายของทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน หมายถึง มวลทรัพยากรที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้แก่อาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม สื่อ นวัตกรรม วัสดุอุปกรณ์และการเงินของสถานศึกษา รวมทั้งระบบข้อมูลและเครือข่ายการเรียนรู้ ระหว่างสถานศึกษากับองค์การภายนอก

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 (2543, หน้า 6) ได้กล่าวถึงความหมายของทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอนว่า หมายถึง มวลทรัพยากรที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ อาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม สื่อ นวัตกรรม วัสดุ อุปกรณ์ และการเงินของสถานศึกษา รวมทั้งระบบข้อมูลและเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษากับองค์กรภายนอก

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545, หน้า 99) ได้กล่าวถึงความหมายของทรัพยากรทางการศึกษาว่า มีความหมายครอบคลุมถึงทรัพยากรที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษา ซึ่งรวมถึงครูและบุคลากรทางการศึกษา สื่อ และเทคโนโลยีต่างๆ ที่ดินและอาคารสถานที่และเวลาที่บุคคลในสังคมสละให้กับการศึกษาด้วย

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2548, หน้า 10) กล่าวถึง ความหมายของทรัพยากรทางการศึกษาว่า ทรัพยากรทางการศึกษาในความหมายที่แคบ คือ ปัจจัยนำเข้า (Input) ที่นำไปใช้เพื่อการจัดการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทภายในสังคมปัจจัยนำเข้านี้ส่วนใหญ่จะเป็นในรูปของงบประมาณ ทั้งด้านรายจ่ายเกี่ยวกับการปฏิบัติงานประจำ เช่นเงินเดือน ค่าตอบแทน ค่าใช้จ่าย วัสดุอุปกรณ์กับรายจ่ายด้านการลงทุน และได้กล่าวถึงความหมายของทรัพยากร ทางการศึกษาในความหมายที่กว้าง คือ ปัจจัยนำเข้าและปัจจัยกระบวนการจัดการในการแปรเปลี่ยนปัจจัยนำเข้านั้นให้บังเกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลพิจารณาในแง่ทรัพยากรทางการศึกษาจึงไม่จำกัดอยู่เฉพาะงบประมาณทางการศึกษา หากรวมถึงการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ความสามารถในการดึงและระดมสรรพกำลังในสังคมเข้ามาสนับสนุน ส่งเสริมเกื้อหนุนการศึกษาในรูปลักษณะต่างๆ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นเม็ดเงิน หรืออุปกรณ์ หรือเวลาที่จัดเป็นการให้โอกาสทางการศึกษาทั้งในแง่ของสละเวลามาให้บริการทางการศึกษายังหมายรวมถึงทรัพยากรมนุษย์ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมกับการให้บริการทางการศึกษา ตลอดจนคลื่นวิทยุ โทรศัพท์ ดาวเทียม อินเทอร์เน็ต ที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า ทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน หมายถึง ทรัพยากรที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินที่นำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน ได้แก่ อาคารสถานที่ ธุรการ การเงิน และวัสดุอุปกรณ์ สภาพแวดล้อม สื่อ นวัตกรรม รวมทั้งระบบข้อมูลและเครือข่ายการเรียนรู้ ทรัพยากรชุมชน ทรัพยากรบุคคล แหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา

5.2 คุณลักษณะของทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542, หน้า 54) ได้กล่าวถึงลักษณะการจัดการทรัพยากรทางการศึกษาในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง ควรมีลักษณะดังนี้คือ ความหลากหลาย การพึ่งพาอาศัยกัน การมีความเป็นอิสระพอสมควรในการจัดการศึกษา การทำงานเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย การจัดลำดับความสำคัญของเป้าหมายเพื่อการแก้ไขปัญหา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2542, หน้า 38) ได้กล่าวถึง เกณฑ์คุณภาพและตัวชี้คุณภาพการศึกษาด้านทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอน ว่าควรจะต้อง ประกอบด้วยสิ่งดังต่อไปนี้ 1) จัดอาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องเรียน ห้องประกอบ สถานที่ใช้ฝึกปฏิบัติ และสภาพแวดล้อม เหมาะสมกับสภาพการใช้งาน 2) จัดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และนวัตกรรมที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการเรียนการสอน 3) จัดระบบการเงินที่ก่อประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลากรการเรียนการสอน

สเตียร์ (Steers, 1977, p.8) ได้กล่าวถึงลักษณะของสภาพแวดล้อมขององค์การประกอบด้วย 2 ด้าน คือ สิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งมีตัวบ่งชี้คือ ความสลับซับซ้อน ความมั่นคงและความไม่แน่นอน กับสิ่งแวดล้อมภายใน หรือบรรยากาศขององค์การมีตัวบ่งชี้คือ แนวโน้มของความสำเร็จ ความเอาใจใส่ต่อพนักงาน แนวทางการให้ค่าตอบแทนและการลงโทษ ความมั่นคง ความเสี่ยง ความเปิดเผยและความปกปิด

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า คุณลักษณะของทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านมีดังนี้ 1) อาคารสถานที่ และห้องเรียนมีความมั่นคงแข็งแรงเหมาะสมกับการใช้งาน 2) จัดสื่อ วัสดุอุปกรณ์และนวัตกรรมที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการจัดกิจกรรม 3) จัดระบบการเงินและบัญชีถูกต้องโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ 5) มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือทรัพยากรบุคคลมาใช้ประโยชน์ต่อการดำเนินโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ 6) จัดแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมของโครงการ

จากความหมายและคุณลักษณะของทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอนข้างต้นสรุปได้ว่า ทรัพยากรเพื่อการเรียนการสอนที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน คือ ทรัพยากรที่เป็นตัวเงินและไม่ใช้ตัวเงินที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรมในโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ได้แก่ อาคารสถานที่และห้องเรียนมีความมั่นคงแข็งแรงเหมาะสมกับการใช้งาน มีสื่อ วัสดุอุปกรณ์และนวัตกรรมที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการจัดกิจกรรม มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือทรัพยากรบุคคลมาใช้ประโยชน์ต่อการดำเนินโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ จัดแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมของโครงการ มีการจัดทำระบบการเงินและบัญชีถูกต้อง โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้

6. การมีส่วนร่วมของชุมชน

6.1 ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ ดังนี้
สยาม สุ่มงาม (2541, หน้า 38) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษากับสถานศึกษา เสนอแนะความคิดเห็น ความ

ต้องการ สนับสนุนและจัดหางบประมาณ ทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการพัฒนาการศึกษา และมีส่วนร่วมตรวจสอบการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยมีเป้าหมายของความสำเร็จเดียวกัน

กรมสามัญศึกษา (2543, หน้า 18) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมดำเนินการ ร่วมสนับสนุนและส่งเสริมในกิจการใด ๆ ที่มีผลกระทบถึงตัวประชาชน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

ไพรัช มณีโชติ (2544, หน้า 60) ได้กล่าวสรุปถึงความหมายของชุมชน คือ บริเวณที่มีคน หรือประชาชนจำนวนหนึ่งอาศัยอยู่ร่วมกัน และมีการกระทำอย่างเดียวกันหรือคล้ายคลึงกัน

ชาญวุฒิ เจริญจำรูญ (2548, หน้า 59) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือคนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการตัดสินใจร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ มีการติดต่อสื่อสาร มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำและมีการจัดการ

เต็มดวง จำนง (2550, หน้า 62) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน ว่า หมายถึง ผู้ปกครองและชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และช่วยระดมทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นในการพัฒนาการศึกษา โดยมีเป้าหมายเดียวกัน หรือคล้ายคลึงกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือคนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง มีการตัดสินใจร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ มีการติดต่อสื่อสาร มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำและมีการจัดการ

6.2 คุณลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชน

กิติมา ปรีดีดิolk (2532, หน้า 242) ได้กล่าวถึงชุมชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมที่สำคัญต่อสถานศึกษา ดังนี้ 1) ชุมชนมีส่วนร่วมต่อการกำหนดปรัชญา และจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา โดยการกำหนดให้สอดคล้องกับความเป็นอยู่ของชุมชนที่สถานศึกษาดังอยู่ 2) ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญในการที่สถานศึกษาจะพัฒนาหลักสูตร 3) ชุมชนมีบทบาทในการที่สถานศึกษาจะพัฒนาคนอันเป็นส่วนสำคัญของชุมชนนั้น 4) ชุมชนมีบทบาทในการที่สถานศึกษาพัฒนาปรับปรุงการจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา 5) ชุมชนมีบทบาทในการช่วยอนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรม 6) ชุมชนมีบทบาทที่จะช่วยเหลือสนับสนุนสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ 7) ชุมชนมีบทบาทและความสำคัญต่อสถานศึกษาในฐานะที่ชุมชนเป็นที่ตั้งของหน่วยงานองค์กรและสถาบันต่าง ๆ รวมทั้งตั้งสถานศึกษาเองด้วย 8) ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการควบคุม และสนับสนุนส่งเสริมสถานศึกษา

กรมสามัญศึกษา (2543, หน้า 5) ได้กล่าวถึงแนวทางเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการศึกษาตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ครั้งที่ 2) พ.ศ. 2545 มีดังนี้ 1) แนวทางการจัดการศึกษา สถานศึกษา

และชุมชนมีการประสานความร่วมมือในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนตาม ศักยภาพ ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้ชุมชน มีการจัดการศึกษา อบรมมีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและ วิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการรวมทั้งวิธีการ สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน 2) การบริหารและการจัด การศึกษา กำหนดให้องค์กรชุมชนร่วมเป็นคณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษา และคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะรองรับการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาจาก กระทรวงใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหาร ทั่วไป 3) การระดมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นกำหนดให้หน่วยงานทางการศึกษาระดม ทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ระดมทรัพยากรและการลงทุนจาก ชุมชนมาใช้จัดการศึกษา โดยเป็นผู้จัดและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

นางลักษณ์ ศรีพรหม (2543, หน้า 22) กล่าวถึงแนวทางการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการจัดการศึกษามีหลายรูปแบบ ดังนี้ 1) การเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารและ จัดการ สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชนเข้ามามีบทบาทในรูปคณะกรรมการชุด ต่าง ๆ ของสถานศึกษา การเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบนี้สถานศึกษาจะมีผู้ร่วมให้คำปรึกษา ร่วมตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ช่วยสอดส่องดูแลและวางแผนพัฒนาสถานศึกษามีกิจกรรม หลากหลายที่สถานศึกษาสามารถจัดให้ผู้ปกครอง ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ สถานศึกษา ได้แก่ การร่วมกำหนดเป้าหมายของสถานศึกษา ร่วมจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา จัดหาทุนการศึกษา การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและ ภายนอกสถานศึกษา การจัดอาหารเสริม (นม) อาหารกลางวัน การจัดโครงการเยี่ยมบ้าน นักเรียน การประชาสัมพันธ์สถานศึกษา 2) การเข้ามามีส่วนร่วมในด้านวิชาการ ผู้ปกครอง ชุมชน สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนได้หลายรูปแบบ ได้แก่ การเป็นผู้ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กที่บ้าน การเป็นวิทยากร การเป็นผู้ช่วยครู เป็นผู้ร่วม ประเมินผลและกิจกรรมอื่น ๆ

จากที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า คุณลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มี ผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน มีหลายลักษณะดังนี้ 1) ผู้บริหาร ครู นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมในการดำเนินงานส่งเสริมนิสัยรัก การอ่าน 2) ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และทิศทางของการดำเนิน โครงการในรูปแบบต่าง ๆ 3) ชุมชนมีบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 4) สถานศึกษาและชุมชนมีการประสานความร่วมมือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน 5) ชุมชนให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาในการระดมทรัพยากรอื่น ๆ มาใช้ในการดำเนินโครงการ

จากความหมายและคุณลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนดังที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัย

รักการอ่าน คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครอง มีการตัดสินใจร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ มีการติดต่อสื่อสาร มีการเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำและการจัดการ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย นโยบาย และทิศทางของการดำเนินโครงการในรูปแบบต่างๆ และมีบทบาทในการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน สถานศึกษาและชุมชนมีการประสานความร่วมมือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน และการระดมทรัพยากรอื่น ๆ มาใช้ในการดำเนินโครงการ

7. สภาพแวดล้อม

7.1 ความหมายของสภาพแวดล้อม

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของบรรยากาศและสภาพแวดล้อมไว้ ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2540, หน้า 14) ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมว่า หมายถึง สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นที่มีอิทธิพลต่อบุคคล สิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของบุคคล การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนย่อมขึ้นอยู่กับความซาบซึ้งในสุนทรียศาสตร์ของผู้บริหาร และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ลักษณะที่สวຍงามของสภาพแวดล้อมในสถาบัน ควรพิจารณาความสวຍงามอย่างธรรมชาติหรือจากธรรมชาติ สวຍงามด้วยการสร้างความสวຍงามของสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ขึ้นมา สถาบันควรสร้างให้เกิดซาบซึ้งในความสวຍงาม ทั้งที่เป็นอยู่โดยธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้น

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 หน้า 1123) ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมว่า คือ สภาพสิ่งต่าง ๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์ได้ทำขึ้น

สายชล หมวกเหล็ก (2542, หน้า 30) ได้ให้ความหมายของสภาพแวดล้อมของโรงเรียนไว้ว่า เป็นสภาพที่ผู้บริหารโรงเรียนจัดอาคารสถานที่ อุปกรณ์การเรียนตลอดจนบรรยากาศการเรียนให้เหมาะสมกับผู้เรียน

สำเนียง วิลามาต (2542, หน้า 23) กล่าวว่า บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีในโรงเรียนจะมีส่วนเสริมสร้างความคิด จิตใจ และคุณธรรมต่าง ๆ อันพึงประสงค์โรงเรียนที่สะอาด ร่มรื่น เรียบง่าย สดชื่น แจ่มใส มีชีวิตชีวา วัสดุ อาคารสถานที่ซึ่งได้มีการดูแลให้มีความเป็นปัจจุบันจะทำให้ครูและนักเรียนได้มีอิทธิพล ทำให้เป็นคนละเอียดอ่อน จิตใจแจ่มใส รักสวย รักงาม รักความสะอาด รักความสงบเรียบร้อย และเกิดความร่มรื่น

ชลิต ชมชื่นจิตร (2547, หน้า 60) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมในโรงเรียน หมายถึง สภาพการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นในโรงเรียน อันเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับคณะครูและระหว่างครูด้วยกันเองซึ่งทำให้การปฏิบัติงานในโรงเรียนแตกต่างไปจากอีกแห่งหนึ่งและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลในโรงเรียน

อำรุง จันทวานิช (2547, หน้า 15) กล่าวว่า สภาพแวดล้อม คือ ลักษณะภายนอกของโรงเรียนที่ดี มีสังคม บรรยากาศ สิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ

เต็มดวง จำนง (2550, หน้า 41) กล่าวถึงความหมายของ สภาพแวดล้อมว่าหมายถึง การจัดบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้ร่มรื่น สะอาด และเป็นปัจจุบัน ให้เอื้อต่อการจัดการศึกษา และเหมาะสมกับผู้เรียนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มที่

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน หมายถึง การจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมโดยทั่วไปของโรงเรียนให้ร่มรื่น สะอาด เอื้อต่อการจัดกิจกรรมรักการอ่าน และเหมาะสมกับผู้เรียนที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองในด้านการอ่านได้อย่างเต็มที่

7.2 คุณลักษณะของสภาพแวดล้อม

สมชาย ศรีเพชร (2544, หน้า 13 -14) ได้รวบรวมการแบ่งบรรยากาศการเรียนการสอนออกเป็น 2 ประเภทดังนี้ คือ

1. บรรยากาศทางกายภาพ การสร้างบรรยากาศทางกายภาพหรือการสร้างบรรยากาศสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีของห้องเรียนมีผลต่อการเรียนการสอนและเจตคติที่ดีของผู้เรียน และลักษณะของห้องเรียนที่มีบรรยากาศทางกายภาพเหมาะสมควรเป็นดังนี้

1.1 ห้องเรียนมีสีสันทนดูและเหมาะสม สบายตา อากาศถ่ายเทได้ดีและพอเหมาะ ปราศจากเสียงรบกวน มีขนาดกว้างขวางเพียงพอกับจำนวนผู้เรียน

1.2 ห้องเรียนควรมีบรรยากาศ ความเป็นอิสระของผู้เรียน การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตลอดจนการเคลื่อนไหวในกิจกรรมการเรียนการสอนทุกประเภท

1.3 ห้องเรียนต้องสะอาด ถูกสุขลักษณะ น่าอยู่ ตลอดจนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

1.4 สิ่งที่อยู่ภายในห้องเรียนทุกชนิด เช่น โต๊ะเก้าอี้ สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ เช่น กระดานดำ จอภาพ เครื่องฉายภาพข้ามศีรษะ สามารถเคลื่อนไหวได้และสามารถดัดแปลงให้เอื้ออำนวยต่อการสอนและการจัดกิจกรรมประเภทต่าง ๆ ได้

1.5 การจัดเตรียมห้องเรียนให้พร้อมต่อการสอนในแต่ละครั้ง เช่น มีความเหมาะสมต่อการสอนวิธีต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น เหมาะต่อวิธีสอนโดยกระบวนการกลุ่มวิธีบรรยาย และวิธีการแสดงละคร

2. บรรยากาศทางจิตใจ หรือบรรยากาศทางจิตวิทยา มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเพราะการเรียนการสอนอย่างมีชีวิตชีวาและราบรื่นนั้น ผู้เรียนกับผู้เรียน หรือระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน จะต้องมีความสัมพันธ์กันและมีปฏิสัมพันธ์กัน บรรยากาศทางจิตใจมีดังนี้

2.1 บรรยากาศความคุ้นเคยหรือความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน โดยบรรยากาศดังกล่าวผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสร้าง ได้แก่ การทักทาย การยิ้มแย้มแจ่มใส การแต่งกายสุภาพและสะอาด มีอารมณ์ขันท่าทางเหมาะสม ใช้คำพูดเหมาะสมและมีน้ำเสียงน่าฟัง พฤติกรรมการสอนของผู้สอนเป็นพฤติกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนทำกิจกรรมด้วยตนเองมีความเป็นประชาธิปไตยและพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียน การเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ

2.2 บรรยากาศที่เป็นอิสระ คือ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการค้นคว้าความรู้ด้วยตนเอง

2.3 บรรยากาศที่ท้าทาย คือการที่ผู้สอนสร้างบรรยากาศที่ช่วยสร้างให้ผู้เรียนกระตือรือร้นสนใจติดตามค้นคว้าศึกษา ตลอดจนการสร้างบรรยากาศแข่งขันกันระหว่างบุคคลหรือระหว่างกลุ่ม

2.4 บรรยากาศของการยอมรับนับถือ คือ บรรยากาศที่ผู้เรียนยอมรับนับถือในตัวผู้สอนในฐานะผู้ให้ความความรู้และมีความสามารถทางด้านเนื้อหาและกระบวนการถ่ายทอดความรู้

2.5 บรรยากาศของการควบคุม เป็นบรรยากาศที่ทำให้ผู้เรียนที่เรียนในห้องเรียนมีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ระเบียบวินัยของห้องเรียนอย่างเหมาะสม ทั้งการแต่งกาย ภาษาท่าทาง ตลอดจนเวลาที่ใช้ มีความสุภาพและเป็นผู้มีสัมมาคารวะ

2.6 บรรยากาศของการกระตุ้นความสนใจ คือทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจเพื่อไปสู่เป้าหมายที่กำหนด

เจลิมซัย หาญกล้า (2546, หน้า 37) ได้กล่าวว่า แนวความคิดเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การของลิทวิน,และสตริงเกอร์ (Litwin,&Stringer)หมายถึง คุณลักษณะพิเศษของสภาพแวดล้อมในการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ด้วยการรับรู้ของบุคคลซึ่งอาศัยและทำงานในสภาพแวดล้อมนั้น แสดงให้เห็นว่ามีอิทธิพลต่อบุคคลเหล่านั้น

วัฒนา ปุญญฤทธิ์ (2546, หน้า 240) ได้ให้ขอบข่ายเกี่ยวกับการจัดสภาพแวดล้อมไว้ดังต่อไปนี้ สภาพแวดล้อม มีขอบเขตใน 2 ส่วน คือ

1. สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับ อาคารสถานที่ บริเวณโดยรอบ รวมทั้งส่วนที่เป็นสนาม วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ การจัดเนื้อที่และการใช้สอย ทั้งนี้การจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ต้องตอบสนองต่อเป้าหมายในการพัฒนาเด็ก โดยต้องคำนึงถึงความต้องการด้านสุขภาพอนามัย และมาตรฐานด้านความปลอดภัย สภาพแวดล้อมดังกล่าวได้แก่

1.1 การจัดห้องเรียนและห้องประกอบ

1.2 การจัดเนื้อที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ

1.3 การจัดบริเวณและเนื้อที่สำหรับเก็บวัสดุสิ่งของ

1.4 การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ สิ่งของ เครื่องมือเครื่องใช้

- 1.5 การจัดสถานที่เพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านกายภาพ
- 1.6 การจัดบริเวณและเนื้อที่ว่าง
- 1.7 มีแสงสว่างเพียงพอ
- 1.8 การดูแลความปลอดภัย
- 1.9 ห้องอาหาร
- 1.10 ห้องน้ำห้องส้วม
- 1.11 โต๊ะ เก้าอี้
- 1.12 ห้องนอนและเครื่องใช้
- 1.13 ที่เก็บของส่วนตัว
- 1.14 ที่แสดงผลงาน
- 1.15 สีที่ใช้บริเวณต่าง ๆ
- 1.16 การประเมินผลการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

2. สภาพแวดล้อมด้านกิจกรรมและประสบการณ์ เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดช่วงเวลาของการทำกิจกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏไว้ในตารางกิจกรรมทุกวันและ กิจกรรมอื่น ๆ ที่เด็กทำตลอดทั้งวัน ซึ่งมีอยู่ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นกิจวัตรประจำวัน เช่น การ ขับถ่าย การพักผ่อน และส่วนที่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียน ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงความ ได้สัดส่วนระหว่างกิจกรรมประจำวันในแต่ละกิจกรรมดั่งนั้น สภาพแวดล้อมด้านกิจกรรมและ ประสบการณ์จึงเกี่ยวข้องกับ

- 2.1 บรรยากาศภายในสถานศึกษา
- 2.2 ประชากรในโรงเรียนทั้งเด็กและผู้ใหญ่
- 2.3 การปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กต่อเด็ก เด็กต่อผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่ต่อผู้ใหญ่
- 2.4 ความรู้สึกที่มีต่อกฎระเบียบของห้อง
- 2.5 การจัดดำเนินการด้านสุขภาพอนามัย
- 2.6 การกำหนดระเบียบการปฏิบัติงาน
- 2.7 ระบบการจราจร
- 2.8 ระดับเสียง การกำหนดข้อตกลงด้านการใช้เสียง
- 2.9 การรักษาระเบียบข้อตกลงของห้อง

กมล นาคสมบูรณ์ (2547, หน้า 37-43) กล่าวว่า อาคารเรียนที่ดีควรพิจารณา องค์ประกอบหลายด้านดังนี้ คือ

1. อุณหภูมิและการถ่ายเทอากาศ

อุณหภูมิปกติของมนุษย์ ประมาณ 98.6 ฟาเรนไฮต์ หรือ 37 เซลเซียส ถ้าอากาศร้อนมาก เลือดจะขยายตัวเหงื่อออก การรับรู้และความจำเสื่อม อารมณ์หงุดหงิด ถ้า อากาศเย็นมากเกินไป หัวใจทำงานหนัก ต้องสูบน้ำออกให้หมุนเวียนเร็วขึ้น เพื่อให้ร่างกาย

อบอุ่นอาจทำให้เกิดอาการปวดเมื่อย ชาตามมือ เท้า และกล้ามเนื้อ มีอาการสั่น เจ็บป่วยง่าย รู้สึกเกียจคร้าน อุณหภูมิภายในห้องระหว่าง 75-85 ฟาเรนไฮต์ ความชื้นระหว่าง 37-70 เปอร์เซ็นต์ เป็นอุณหภูมิและความชื้นที่เหมาะสม

การเคลื่อนที่ของอากาศในระดับที่เรานั่ง 3-4 ฟุต จากพื้นควรอยู่ระหว่าง 23-40 ฟุต ต่อวินาที จะทำให้ร่างกายสบายไม่ต้องปรับตัวมาก ความร้อนในห้องเรียนเกิดขึ้นได้หลายประการอาทิ เช่น เกิดจากร่างกายของเด็กและครูในชั้นเรียน เกิดจากแสงแดดที่เข้ามาในห้องโดยตรง เกิดจากการนำความร้อนจากวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง เกิดจากการแผ่รังสี เกิดจากเครื่องจักร อุปกรณ์คลายความร้อนออกมา ดังนั้นจึงควรป้องกันความร้อน หรือลดความร้อนจากการระบายความร้อนออกไปที่ดีที่สุดโดยวิธีธรรมชาติหรือใช้เครื่องมือช่วยนั้นคือ การถ่ายเทอากาศนั่นเอง การถ่ายเทอากาศทำได้ 2 วิธี คือ การถ่ายเทอากาศโดยทางธรรมชาติ และการถ่ายเทอากาศโดยทางวิทยาศาสตร์

2. แสงสว่าง เป็นสิ่งสำคัญในการสื่อความรู้สถาบันมีความจำเป็นต้องจัดให้มีแสงสว่างในอาคารเรียน และห้องเรียนในระดับที่สามารถมองเห็นได้อย่างรวดเร็วสบายตา และชัดเจน ความสว่างของแสงไม่ใช่ปัจจัยอย่างเดียวที่จะทำให้เกิดสภาพดังกล่าวได้ แต่ความสว่างที่พอดีกับห้องหรือบริเวณ การควบคุมแสงสว่างกับวัตถุ สีพื้นจะช่วยในการมองเห็นได้ชัดเจน และทำให้สบายตาได้เช่นกัน ระดับแสงสว่าง หรือความเข้มของแสงเพื่อให้มองเห็นได้ชัดขึ้นอยู่กับธรรมชาติของงานด้วย การเขียนด้วยหมึกดำต้องการความสว่างเพียง 14 ฟุตแรงเทียน หมายถึง อัตราความสว่างของแสงดินสอจะใช้ความสว่างถึง 63 ฟุตแรงเทียน การเขียนด้วยดินสอยอมรับว่าเป็นการอ่านที่ยากที่สุดในสถาบัน ดังนั้นจึงใช้อุปกรณ์เป็นฐานในการกำหนดแสงสว่างภายในอาคารเรียนความสว่าง 63 ฟุตแรงเทียนนั้น จะต้องเป็นความสว่างที่กรองหรือควบคุมแสงจ้า หรือแสงสะท้อนแล้ว เพื่อให้ได้แสงนวลที่ทำให้มองเห็นได้ชัดเจนและสบายตา

3. สีอาคารและห้องเรียน

สีที่ใช้ในโรงเรียนมีบทบาทสำคัญมาก เพราะสีทำให้เด็กแสดงปฏิกิริยาหลาย ๆ อย่าง เช่น สุข สงบ สดชื่น ยินดี เศร้า แจ่มใส เบิกบาน ไร้ใจ ขลาดกลัว สีช่วยพัฒนาการรับรู้สัณนิทัศน์ สร้างอารมณ์ความรู้สึกและบรรยากาศรอบตัวเด็ก สีสามารถช่วยกำจัดบริเวณ ทำให้เด็กขนาดดูเล็ก หรือใหญ่ได้ พรางรูปร่าง ช่วยเน้นส่วนต่อ ยกกระตือรือร้นความมืดสว่าง โดยการสะท้อนแสง หากใช้สีอย่างถูกต้องด้วยความชำนาญสีจะช่วยลดความเครียดและความไม่สบายตาได้ สีที่ใช้ภายในห้องเรียนมีข้อควรพิจารณาดังนี้ 1) ไม่ควรใช้สีแก่จัดหรือเข้มจัดภายในห้องเรียน 2) สีที่ตัดกันมากจะให้แสงที่ไม่เหมาะสม เพราะสีแต่ละสีสะท้อนแสงไม่เท่ากัน 3) สีสะท้อนแสงมากจะรบกวนประสาทตาและลดประสิทธิภาพการมองเห็นลงด้วย 4) เพดานควรทาสีขาว หรือสีนวลเพื่อช่วยให้ห้องสว่างโดยช่วยสะท้อนแสงลงมา 5) วงกบประตูหน้าต่าง ควรทาสีเทาระดับกลาง หรือสีเทาอ่อน หรือสีเนื้อก็ได้ 6) ระเบียบควรทาสีเทา และผนังระเบียบควรทาสีเหลือง 7) ผนังห้องเรียนระดับมัธยมศึกษาควรทาสีเขียวอ่อน

สีน้ำทะเล สีฟ้าคราม 8) ผนังด้านที่มีหน้าต่าง ควรทาสีที่มีความเข้มปานกลางหรือสีขรึม ๆ เช่น สีเทา 9) ผู้ที่ชอบห้องสีเดียวกันหมด ห้องที่ต้องใช้สายตาและสมาธิควรใช้สีเย็นและสีอ่อน 10) การใช้สีสำหรับห้องต่าง ๆ ควรพิจารณาดังนี้ ห้องอาหารควรใช้สีส้มอ่อน สีชมพู ห้องพลศึกษา ห้องศิลปะ โรงฝึกงานนี้ อาคารเอนกประสงค์ อาคารชั่วคราว ควรใช้สีเหลือง สีส้ม สีส้มอ่อน สีชมพู ห้องแต่งตัว เก็บของ ควรใช้สีชมพู ห้องสำนักงาน ควรใช้สีเขียว สีน้ำทะเล ห้องพักรู ห้องประชุม ควรใช้สีเนื้อ สีงาช้าง สีชมพู พื้นห้องควรใช้สีเทา สีเนื้อ สีเขียว

4. เสียง โรงเรียนมีแหล่งกำเนิดเสียงมากมาย สภาพเสียงที่ดีคือการเน้นเสียงที่ต้องการขจัดเสียงที่ไม่ต้องการออกไป มนุษย์จะได้ยินเสียงอยู่ระดับปานกลางได้ดีเสียงแหลม เสียงดังรบกวนจากบริเวณภายนอกห้องเรียนจะทำให้รู้สึกรำคาญ เครียด กระวนกระวาย และเหน็ดเหนื่อย เสียงรบกวนเป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจระหว่างครูกับนักเรียน การแปลงเสียงพูดแข่งกับเสียงรบกวนทำให้เหน็ดเหนื่อย เครียด และปวดศีรษะได้ การลดเสียงรบกวนภายในห้องเรียนทำได้โดยเลือกที่ตั้งโรงเรียนให้อยู่ไกลเสียงรบกวน ใช้ผนังอาคารเป็นผนังที่สกัดกั้นเสียงรบกวน หน้าต่างต้องปิดสนิท ปลูกต้นไม้ยืนต้นใบหนาที่บใช้วัสดุซับเสียงเพื่อป้องกันมิให้เกิดเสียงสะท้อน

สำนักบริการข้อมูลและสารสนเทศ (ม.ป.ป.) กล่าวถึง ความหมายของบรรยากาศในการทำงานว่า หมายถึง สภาพแวดล้อมโดยทั่วไป เช่น อาคารสถานที่ ห้องทำงาน วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จะต้องมีสภาพที่สบายกายสบายใจในการทำงาน การทำงานก็มีความสุข ซึ่งเกี่ยวข้องกับ สถานที่ทำงาน ภารกิจหรืองานที่ทำ และเพื่อนร่วมงาน

ฮันท์, และซูลลิแวน (Hunt, & Sullivan, 1974, pp. 89-90) กล่าวว่า สภาพแวดล้อมทางโรงเรียนจะเป็นรูปแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับ

1. องค์ประกอบทางด้านวัฒนธรรม หมายถึง องค์ประกอบและค่านิยมด้านการศึกษาทั้งในระดับประเทศและระดับชุมชน
2. สภาพแวดล้อมของโรงเรียน ได้แก่ วัฒนธรรมของโรงเรียน ได้แก่ วัฒนธรรมของโรงเรียนและของห้องเรียนสถานที่ตั้งโรงเรียน เช่น อยู่ในชุมชน ในเมืองชนบท
3. ลักษณะของโรงเรียน หรือลักษณะของห้องเรียน ได้แก่ ขนาดของโรงเรียน จำนวนอายุ และเพศของเด็กนักเรียน จำนวน อายุ และเพศของครู
4. การจัดองค์กรโรงเรียนหรือห้องเรียน เช่น รูปแบบการตัดสินใจลักษณะการแบ่งงานหรือสื่อสาร ความสัมพันธ์ระหว่างครู ครูกับนักเรียน หรือนักเรียนด้วยกันเองอิทธิพลของเพื่อน
5. ลักษณะส่วนตัวของครู ได้แก่ ลักษณะนิสัยที่มีต่องานสอน เช่น บุคลิกภาพส่วนตัว ทศนคติด้านสังคมหรือศาสนา ปรัชญาของชีวิต
6. ทศนคติต่อการเป็นครู เช่น เป้าหมายในการสอน ความคิดเกี่ยวกับบทบาท

ครูหรือนักเรียน ทักษะคิดต่อการสอน การยอมรับหรือไม่ยอมรับจากนักเรียน

7. พฤติกรรมของครู เช่น วิธีการสอน การเอาใจใส่ต่อเด็ก การใช้รูปแบบวิธีการสอนใหม่ ๆ สภาพแวดล้อมทางโรงเรียนในมุมมองของครูและนักเรียนมีความแตกต่างกัน เช่น ครูมักจะคิดถึงสภาพแวดล้อมในด้านหลักสูตรและการสอนความสามารถในการเรียนของเด็ก และเทคนิคการสอนต่าง ๆ ส่วนสภาพแวดล้อมทางโรงเรียนตามความรู้สึกของนักเรียนจะใกล้เคียงกับสภาพแวดล้อมจากพ่อแม่ เช่น นักเรียนจะคิดถึงความดู เซ่มงวดของครู ความอิสระในห้อง ความสนใจของครู นอกจากนี้ยังหมายถึง ความรู้สึกที่ว่าโรงเรียนนี้ดีหรือไม่ดี น่าสนใจหรือน่าเบื่อ เป็นต้น

สตีเยอร์ส (Steers, 1977, p.8) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพ และให้บังเกิดผลดี เกี่ยวกับลักษณะของสภาพแวดล้อม (environmental characteristics) โดยแบ่งสภาพแวดล้อมออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก นับว่าเป็นสิ่งสำคัญมากและจำเป็นที่ผู้บริหารต้องรับรู้เพราะสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลขององค์กร มีหลักในการดำเนินดังนี้

- 1.1 มีการกำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรแต่ละองค์กรไว้ชัดเจน
- 1.2 มีการวางแผนร่วมกัน
- 1.3 ใช้ระบบการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ สะดวก รวดเร็วและถูกต้อง
- 1.4 จัดบุคลากรประสานงานระหว่างองค์กรให้เหมาะสม
- 1.5 ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ในการประสานงานระหว่างองค์กร ซึ่งให้เห็น

ค่อนข้างชัดเจนในเรื่องสภาพแวดล้อมภายนอก ว่ามีความสำคัญต่อความสำเร็จ หรือประสิทธิผลขององค์กร และได้กล่าวย้ำไว้ว่า “องค์กรที่มีประสิทธิผลมากที่สุดถูกกำหนดปัจจัยภายนอก”

2. บรรยากาศที่ดีภายในองค์กรเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมของบุคคลในองค์กร การวิเคราะห์บทบาทของสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันซึ่งมีผลต่อประสิทธิผลขององค์กรจะไม่สมบูรณ์หากไม่มีการพิจารณาลักษณะของสภาพแวดล้อมภายในองค์กร ซึ่งมีผลกระทบต่อการตัดสินใจและพฤติกรรมในการทำงานหรือที่เรียกว่าบรรยากาศขององค์กร ดังนั้นเมื่อโรงเรียนจัดบรรยากาศเอื้อต่อการจัดการศึกษาและสภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียนดีเป็นปัจจัยสำคัญที่นำสู่โรงเรียนที่มีคุณภาพ

กิลเมอร์ (Gilmer, 1990, p. 57) ได้กล่าวถึงบรรยากาศองค์กร ว่า บรรยากาศองค์กร หมายถึง ลักษณะเฉพาะหรือสภาพการณ์ทั่ว ๆ ไป ขององค์กรที่มีอิทธิพลพฤติกรรมต่อพฤติกรรมสังคม

ฮอย, และมิสเกล (Hoy, & Miskel, 2001, p.189) บรรยากาศองค์กร หมายถึง การรับรู้ หรือความรู้สึกของครูที่มีต่อสิ่งแวดล้อมและการทำงานในโรงเรียน ซึ่งมีองค์ประกอบ

คือรูปแบบขององค์การ บุคลิกภาพของสมาชิกในองค์การและความเป็นผู้นำที่จะมีผลกระทบต่อองค์การ ทำให้คุณลักษณะภายในของโรงเรียนหนึ่งแตกต่างกับอีกโรงเรียนหนึ่ง

เดวิส (Davis, 2007, December 20) กล่าวว่า บรรยากาศขององค์การ หมายถึง สภาพแวดล้อมของมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วยการทำงานของคนในองค์การ อาจจะเป็นสิ่งแวดล้อมของส่วนงานหลักส่วนหนึ่งขององค์การที่เปรียบเสมือนกึ่งกันของต้นไม้ หรือทั้งองค์การที่ไม่สามารถสัมผัสได้เหมือนอากาศที่ห้อมล้อมอยู่ในห้องและมีผลมาจากทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏขึ้นในองค์การ นั่นคือ ความคิดรวบยอดของระบบ

จากที่ความหมายและคุณลักษณะของสภาพแวดล้อมสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน หมายถึง การจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อม ให้เอื้อต่อการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน และเหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองในการสร้างนิสัยรักการอ่าน ประกอบด้วย โรงเรียนมีอาคารมั่นคง กว้างขวาง สวยงาม ห้องเรียนมีคุณภาพ และมีขนาดเหมาะสม มีระบบความปลอดภัยในโรงเรียน มีการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศเอื้อต่อการเรียนรู้และการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน และบรรยากาศความคุ้นเคยระหว่างครูกับผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ณัฐธิดา แสงใหญ่ (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรในสถานศึกษามัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 1 ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารหลักสูตรโดยภาพรวมในระดับมากได้แก่ ด้านผู้บริหาร ด้านการสอน ด้านนิเทศ ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุหลักสูตร ด้านอาคารสถานที่ และด้านชุมชนและผู้ปกครอง และเมื่อพิจารณาโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ด้านการวางแผนหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนการสอน และการนิเทศ และติดตามผล อยู่ในระดับมาก

ศุภวัฒน์ โสระสิงห์ (2542, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลาที่มีต่อองค์ประกอบที่ทำให้สถานศึกษาประสบผลสำเร็จ ผลการวิจัย พบว่า

1. ผู้บริหารสถานศึกษาเห็นด้วย องค์ประกอบที่ทำให้สถานศึกษาประสบผลสำเร็จ โดยภาพรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก
2. ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา ต่างกันมีความคิดเห็นต่อองค์ประกอบที่ทำให้สถานศึกษาประสบผลสำเร็จโดยภาพรวมและรวมถึง

องค์ประกอบด้านครู นักเรียน ไม่แตกต่างกัน ส่วนองค์ประกอบด้านผู้บริหารสถานศึกษา และชุมชน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภิรมย์ โชติแดง (2543, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 5 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหารที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 5 มี 2 ปัจจัยคือ ปัจจัยการบริหารสถานศึกษาด้านการควบคุมงาน และปัจจัยการบริหารด้านภาวะผู้นำ

ไพรัช ฉนิโชติ (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษา กับคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาตามทรรศนะผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยด้านผู้บริหาร ครูผู้สอน การบริการจัดการ ชุมชน และด้านการสนับสนุนอื่น ส่งผลต่อคุณภาพโรงเรียนประถมศึกษาทั้งโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ในระดับมาก

ณรงค์ อินทร์สุข (2545, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยทั้ง 4 ด้าน ซึ่งได้แก่ ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร การเตรียมความพร้อมให้บุคลากร การทำงานเป็นทีม และการนิเทศและกำกับติดตามร่วมกัน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน โดยสามารถร่วมกันกำหนดความแปรปรวนต่อการดำเนินงานการประกันคุณภาพภายใน ได้ประมาณร้อยละ 81

อานวย จอมใจ (2545, บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการบริหารโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ จังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการบริหารงานของโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ และเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการสำเร็จการบริหารงานของโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ตามความเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ และประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย ระหว่างโรงเรียนที่มีระยะเวลาเข้าสู่การเป็นโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ต่างกันและโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการและประธานคณะกรรมการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย จำนวน 249 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งเป็นชั้น (stratified sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่แบบสอบถามแบบมาตราการประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (SPSS.For windows :statistical science for windows) โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการบริหารงานโรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในระดับมากทุกด้านเรียงลำดับเฉลี่ยจาก

มากเป็นอยู่คือบุคลากรภายในสถานศึกษาการบริหารจัดการ บุคลากรภายนอก สถานศึกษา
งบประมาณและอาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ
การบริหารงานตามเงื่อนไขเวลาที่เข้าสู่โรงเรียนแกนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ตามความเห็น
ของผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการและประธานคณะกรรมการสถานศึกษาพบว่า ไม่มีความ
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลการเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จการ
บริหารงานโรงเรียนนำปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ตามขนาดของโรงเรียนพบว่า ไม่มีความ
แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเช่นกัน

อัครเดช นนทะสุด (2547, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยในการบริหารงาน
โรงเรียนให้มีประสิทธิภาพตามการรับรู้ของผู้บริหารและครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองบัวลำภู เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีการ
รับรู้เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับ “มาก” โดยมีค่าเฉลี่ย
เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การใช้แผนยุทธศาสตร์ การจัดการเรียนรู้โดยยึดถือ
ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และ
การประกันคุณภาพทางการศึกษา

ชาญวุฒิ เจริญจำรูญ (2548, บทคัดย่อ) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ
ในการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษา
สมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทั้ง 9 ตัว ได้แก่ วิสัยทัศน์ ปรัชญา และเป้าหมายของ
โรงเรียน หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาความสามารถของ
บุคลากรแกนนำ การทำงานเป็นทีม ทรัพยากร การบริหารและการจัดการ การมีส่วนร่วมของ
ผู้ที่เกี่ยวข้อง และสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียน ส่งผลต่อความสำเร็จในการประเมินคุณภาพ
ภายนอกของสถานศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาสมุทรปราการ อยู่ในระดับมาก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา
กรณีตัวอย่างโรงเรียนดีมีคุณภาพ ในระดับมัธยมศึกษาขนาดกลาง สรุปผลการวิจัย ดังนี้ 1)
ปัจจัยที่นำไปสู่โรงเรียนดีที่ให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ประกอบด้วยผู้นำและบุคลากรมีความเข้มแข็ง
ได้แก่ การนำองค์กร การพัฒนาบุคลากร และการดูแลคุณธรรมจริยธรรมครู การบริหารจัดการ
ได้แก่ หลักการบริหาร ยุทธศาสตร์การวางแผนดำเนินงาน การนิเทศ ติดตาม และประเมินผล
ระบบข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียนและการจัดการอาคารสถานที่ และการมีส่วนร่วมของ
ผู้ปกครองและชุมชน ได้แก่ ผู้ปกครองและชุมชนมีความสัมพันธ์และให้ความร่วมมือกับโรงเรียน
ผู้บริหารและครูสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน 2)
กระบวนการที่นำไปสู่โรงเรียนดีที่ทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ประกอบด้วย 2.1) หลักสูตร
สถานศึกษา โรงเรียนต้องสร้างหลักสูตรของตนเอง โดยมีหลักสูตรแกนกลางเป็นกรอบทิศทาง
ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีมาตรฐานการเรียนรู้เป็นข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียน และ
การบริหารจัดการเน้นการมีส่วนร่วมของฝ่ายบริหาร ครู บุคลากร และชุมชน 2.2) การเรียนรู้

โรงเรียนมีระบบการเรียนรู้ คือ มีการวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน วิเคราะห์ผู้เรียน ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล การเรียนรู้แต่ละหน่วย มีการผลิตและพัฒนานวัตกรรมพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ นิเทศติดตาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเมินผลการเรียนรู้ การพัฒนา การจัดการเรียนรู้ การวิจัยพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง และบันทึกสรุปผลรายงานในการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่าง ๆ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลายโดยผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกายและสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ในแต่ละช่วงชั้นมีวิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย 2.3) ระบบสารสนเทศ โรงเรียนมีและใช้ระบบสารสนเทศในด้านการบริหารจัดการ และด้านการเรียนรู้ เพื่อให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องและชุมชน ได้รับรู้เกี่ยวกับผลการปฏิบัติงานและข่าวสารต่าง ๆ ของโรงเรียน 2.4) ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีกระบวนการดำเนินงาน คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน และการส่งต่อ 3) คุณภาพผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผลผลิตของการจัดการศึกษา คุณภาพของผู้เรียนด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีคะแนนเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มสาระเพิ่มขึ้น นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ เรียนรู้ด้วยตนเองและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ นักเรียนบางคนมีความสามารถและผลการเรียนดีเด่นสามารถสร้างชื่อเสียงให้โรงเรียนในการแข่งขันต่าง ๆ ได้ สำหรับคุณลักษณะที่พึงประสงค์พบว่าโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีความประพฤติที่แสดงออกอย่างเหมาะสมกับวัย มีคุณธรรมจริยธรรม มีระเบียบวินัยดี มีความรับผิดชอบ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความอดทน เสียสละเพื่อส่วนรวม สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีทักษะในการทำงาน มีสุนทรียภาพด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา ปฏิบัติตนตามเบื้องต้นของศาสนา ตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาไทยและนำภูมิปัญญาไทยมาประยุกต์ใช้ รู้คุณค่า มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีสุขภาพแข็งแรง และจิตใจแจ่มใส

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ฮอย,และเฟอูกซ์สัน (Hoy & Ferguson, 1985, pp. 35 – 38) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกรอบทฤษฎี และการสำรวจประสิทธิผลองค์กรของโรงเรียน โดยอาศัยกรอบทฤษฎีระบบสังคมของพาร์สัน เป็นแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับมิติของ ความมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ 1) ด้านการปรับตัว มีตัวชี้วัด คือ นวัตกรรม ผู้ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ผู้บริหารและครู 2) ด้านการบรรลุเป้าหมาย มีตัวชี้วัดคือ ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ นักเรียน 3) ด้านการบูรณาการ มีตัวชี้วัดคือ ความสามัคคี ผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ ครู และ 4) ด้านการรักษาระเบียบแบบแผน มีตัวชี้วัด ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กรของผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ ครู การวัดในแต่ละมิตินั้น เป็นการวัดประสิทธิผลองค์กรระยะสั้น และมีนักการศึกษาอีกท่านหนึ่ง คือ เชอจีโอ วานนี ได้เสนอข้อค้นพบใหม่เกี่ยวกับมิติและการวัดประสิทธิผลโรงเรียน โดยการพัฒนาและปรับปรุงจากแนวคิดของ

นักการศึกษา ชื่อ แคมเบล ซึ่งเป็นผู้ที่เคยศึกษาเกี่ยวกับธรรมชาติของประสิทธิผลองค์การมาก่อน มิติและเกณฑ์ที่ใช้วัดประสิทธิผลโรงเรียนมี 23 ประการ สรุปสาระพอสังเขปได้ดังนี้

1. ผลผลิต (productivity) หมายถึง จำนวนผลผลิต (outcome) ที่ได้จากครู นักเรียน และกลุ่มคณะทำงานที่ทำให้โรงเรียนสำเร็จ
2. ประสิทธิภาพ (efficiency) หมายถึง อัตราค่าตอบแทนที่ได้รับจากการลงทุนต่อหัวของนักเรียน
3. คุณภาพ(quality) หมายถึง ระดับของคุณภาพที่ได้สำเร็จในผลผลิต(outcomes) เกี่ยวกับผลงานและการบริการนักเรียน
4. การลาหยุดงาน (absenteeism) หมายถึง จำนวนความถี่ของเวลาที่ครู นักเรียน หรือบุคลากรในโรงเรียนลาหยุดพัก
5. การลาออก (turnover) หมายถึง จำนวนที่ครูอาสาสมัครและพนักงานในโรงเรียนที่หมุนเวียนเปลี่ยนเข้ามาทำงาน
6. ความพึงพอใจในงานของครู (teacher's job satisfaction) หมายถึง จำนวนที่ครูพึงพอใจกับผลของงานต่าง ๆ ที่ได้รับ
7. ความพึงพอใจของนักเรียน (student's satisfaction) หมายถึง จำนวนนักเรียนที่มีความพอใจกับผลผลิตของโรงเรียนที่เขาได้รับ
8. แรงจูงใจ (motivation) หมายถึง ความเต็มใจ และแรงขับของครู นักเรียนและคณาอื่น ๆ ที่เข้าร่วมในการปฏิบัติงานในโรงเรียน
9. ขวัญ (morale) หมายถึง ความรู้สึกดี ๆ ทั่วไปที่ครู ผู้ปกครอง นักเรียน และคณาอื่นถือว่าเขาได้เป็นส่วนหนึ่งของโรงเรียน
10. ความสามัคคี (cohesion) หมายถึง จำนวนที่นักเรียนและครูสามารถทำงานร่วมมือกันอย่างเปิดเผย และประสานงานกันดี
11. การยืดหยุ่นและการปรับตัว (flexibly and adaptation) หมายถึง ความสามารถของโรงเรียนในอันที่จะเปลี่ยนวิธีดำเนินการให้ตอบสนองชุมชนและสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป
12. การวางแผนและการกำหนดเป้าหมาย (planning and goal setting) หมายถึง ระดับความสามารถที่สมาชิกได้วางแผนและขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อใช้ในการกำหนดเป้าหมาย
13. ข้อตกลงของเป้าหมาย (goal consensus) หมายถึง จำนวนที่สมาชิกในชุมชน ผู้ปกครอง และนักเรียนตกลง และเห็นด้วยในเป้าหมายของโรงเรียนในทิศทางเดียวกัน
14. เป้าหมายขององค์การที่เป็นสากล (intonation of organizational goal) หมายถึง การยอมรับเป้าหมายของโรงเรียนและความเชื่อของผู้ปกครอง ครู และนักเรียน ว่าถูกต้องและเหมาะสม
15. ทักษะการจัดการของภาวะผู้นำ (leadership management skill) หมายถึง ระดับความสามารถของผู้บริหาร ศึกษาพิเศษ และผู้นำคนอื่น ๆ ที่สามารถทำงานในโรงเรียนได้ดี

16. ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการและการติดต่อสื่อสาร (information management and communication) หมายถึง ศักยภาพหรือประสิทธิภาพของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับความสนใจจากกลุ่มคนทั่วไป รวมทั้งครู ผู้ปกครอง และชุมชน

17. ความพร้อม (readiness) หมายถึง ความเป็นไปได้ของโรงเรียนในการที่จะทำให้งานบางอย่างประสบความสำเร็จ

18. การใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม (utilization of the environment) หมายถึง ความสามารถของโรงเรียนที่มีปฏิสัมพันธ์กับชุมชนและบริเวณใกล้เคียงในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนภารกิจของโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ

19. การประเมินสิ่งที่อยู่ภายนอก (evaluation by external entities) หมายถึง การประเมินความพอใจของแต่ละบุคคล กลุ่ม องค์กรในชุมชน และสภาพแวดล้อมที่ปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

20. ความมั่นคงและเสถียรภาพ (stability) หมายถึง ความสามารถของโรงเรียนที่จะรักษาโครงสร้าง หน้าที่ และทรัพยากรในช่วงเวลาคืบหน้า

21. การแบ่งปันอิทธิพล (share influence) หมายถึง ระดับของแต่ละบุคคลในโรงเรียนที่มีส่วนในการตัดสินใจ

22. การเน้นการฝึกอบรมและการพัฒนา (training and development emphasis) หมายถึง จำนวนของความพยายามที่โรงเรียนสามารถพัฒนาทรัพยากรบุคคลในโรงเรียนให้มีความรู้ความสามารถก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น

23. การเน้นผลสัมฤทธิ์ (achievement emphasis) หมายถึง จำนวนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดี

ฮิกเก็ต (Highett, 1989,unpaged.) ในเรื่องประสิทธิผลของโรงเรียน ได้สรุปผลการวิจัยว่า องค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียนในทัศนะของผู้ปกครอง ผู้บริหารโรงเรียน และศึกษาธิการจังหวัด มี 7 ประการ ได้แก่ 1) ผู้บริหารโรงเรียน 2) ความร่วมมือร่วมใจอันแน่วแน่ของบุคลากรในโรงเรียน 3) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง 4) การบริหารจัดการเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกและงบประมาณ 5) การเน้นเป้าหมายของโรงเรียน 6) การสนับสนุนของผู้ปกครองและ 7) การให้ความสำคัญโปรแกรมทางวิชาการ จากผลการศึกษาครั้งนี้จะเห็นได้ว่าความสำเร็จของโรงเรียนจะต้องประกอบไปด้วยปัจจัยหลัก 2 ประการ คือ ปัจจัยภายในโรงเรียนและปัจจัยภายนอกโรงเรียน

เซง (Cheng, 1977, p. 35) ได้ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของความเป็นผู้บริหารโรงเรียนที่มีต่อลักษณะของโรงเรียนวัดอุประสงค์เพื่อสำรวจว่าความเป็นผู้นำของผู้บริหารเกี่ยวข้องกับลักษณะของโรงเรียนได้อย่างไร โดยใช้ตัวชี้วัดหลายระดับ เช่น ลักษณะโครงสร้างของโรงเรียน ระดับกลุ่ม และลักษณะระดับรายบุคคล และลักษณะของนักเรียน พบว่า โรงเรียนที่ผู้บริหารมีลักษณะความเป็นผู้นำสูงมีความสัมพันธ์กับการจัดโครงสร้างของโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ

มีการจัดวัฒนธรรมขององค์กรที่มีประสิทธิภาพมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหารกับครูและผลการวิจัยสนับสนุนว่าความเป็นผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน

ทาวน์เซนด์ (Townsend, 1997, p. 331) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลทางการศึกษาในเมืองเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย และในรัฐ 7 รัฐของสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษา พบว่า สมาชิกของโรงเรียนได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน เชื่อว่าสิ่งสำคัญที่ทำให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพ คือ บุคลากรมีคุณภาพ มีจุดมุ่งหมายของโรงเรียนที่ชัดเจน มีความเชี่ยวชาญทางวิชาการ และผู้บริหารโรงเรียนมีความเป็นผู้นำ โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและมีบรรยากาศที่ดีในการเรียน

จากการรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของสถานศึกษาในการจัดการศึกษา มีปัจจัยหลายด้าน ดังนั้นในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินโครงการส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของโรงเรียนต้นแบบและโรงเรียนแกนนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยนาท สิงห์บุรี และอ่างทอง 7 ด้าน ดังนี้

- 1) ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน
- 2) ด้านผู้บริหารสถานศึกษา
- 3) ด้านความสามารถของบุคลากรแกนนำในสถานศึกษา
- 4) ด้านการทำงานเป็นทีม
- 5) ด้านทรัพยากรเพื่อการดำเนินโครงการ
- 6) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 7) ด้านสภาพแวดล้อม